

— Jepaš manuš

Kaj has kaj na has, ehas oda pre eňavardešto eňato svetos, kaj e poši phandenas u o paňi hrabinenas. Nadur le gavestar, maškar o heďi, tel o veš, paš o paňi bešelaz jekh phuro Rom la romňaha. Na has len čhavore, dživenas korkorore sar duj čiriklore omukle. O kher len ehas sane kaštendar čikaha omakhlo, o dachos phusendar cegerendar, jekh cikňi oblokica. Andro kher len ehas jekh hados, skamindoro the lavkica, o bovero peske kerďas o Rom korkoro churde barorendar. Tel e fala len has lavkica, te ehas šukar d'ives, ta pes pro khamoro taťarnas.

O Rom nič na kerlas, čak o angara labarlas the bikenavlas le hartenge. Olestar dživenas. Kerlas the hartiko buťi, aľe olestar našťi dživnas avri, bo andro foros ehas but harťa. E romňi perdal o ňilaj peske phiravelas pro jevend kaštora, hoj len te avel so te labarel.

Avľas o jevend, bare šila, o jiv ehas ajsó baro, hoj aňi andro foros našťi džanas vareso te cinel. Oda šil ľikerlas imar maj jekh čhon, akurat angle Karačoň. Sar avka bešenaz paš o bov u gondol'inenas, so dijader te kerel, ta avri ajsi balvaj phurdelas, hoj maj o dachos lenge na rozphurdľas.

Tosara ušťile, thoda e romňi andro bov a rovelas, hoj nane len imar so te chal. Ušťel o rom, phučel la romňatar: „Šun, romňije, so sal ajsi smutno? Sar tut pozorinav, ta andro jakha ehin tuke apsa.“

E romňi cirdľas phari vodi, rovibnaha leske phenel: „Sar bi te na rovavas, te e Karačoň tel o vudar u amen nane aňi andro muj so te thovel, čak jekh phuvuňi tel o hados rakhľom. Aňi paňi amen nane, bo o jarkos ehin fadomen.“

Džal o Rom avri, aňi o vudar našťi phundravelas, ajsó baro jiv perdal e rat diňas. Iľas e lopata, odčhidas o jiv, čhindas avri andal o ľegos chev, avľas khere, phenel la romňake: „Le e brad'i, dža paňeske, tav mange chočak koja jekh phuvuňori.“

E romňi les šundas, iľas e brad'i u geľas andro jarkos paňeske. Pherďas andre brad'i paňi, andas andro kher, kamel te čhivel andre piri, čak jekhvar šunel, andre piri vareso čabrinel.

„Av ča, dikh mro kedvešno rom, s'oda andre aja brad'i avka čabrinel?“

O Rom dikhel feder andre brad'i a phenel la romňake: „O Del ľačho hin, dikhľas, hoj nane amen so te chal, ta bičhadas amenge jekhe mačhores.“

— Půlčlověk

Kde bylo nebylo, stalo se to v devadesátém devátém světě, kde písek vázali a vodu hrabali. Nedaleko vesnice, mezi horama pod lesem u vody bydlel jeden starý Rom se svou ženou. Děti neměli, samotincí žili, jak dva opuštění ptáčkové. Chatrč ze dřeva ohozená hlinou, střecha slámou a chvojím pokrytá. A jedno malé okénko. V domku jedna postel, stůl a lavice, pec si postavil ten Rom sám z drobného kamení. Venku u stěny domku lavička, když bylo hezky, hráli se na sluníčku.

Rom práci neměl, a tak chodil pálit uhlí a prodával ho kovářům. Z toho žili. Vyznal se i v kovařině, ale tím by se byli neuživil, protože ve městě bylo kovářů plno. Romka chodila v létě na dříví, aby měli čím topit. Přišla zima, velké mrazy, sněhu závěje, že ani do města nemohli, aby si něco koupili. A ty mrazy trvaly už celý měsíc. Bylo před Vánocemi. Jak tak seděli u pece a přemýšleli, co si počít, strhla se vichřice, že jim div střechu nerozfoukla.

Ráno vstali, žena přiložila a plakala, že už nemají co jíst. Vstal i muž a ptá se ženy: „Poslyš, má ženo, co že jsi tak smutná? Jak tě tak pozoruju, máš v očích slzy.“

Žena vzdychla a povídá s pláčem: „Jak bych neplakala, Vánoce jsou přede dveřma, a my nemáme co do pusy, jen jednu brambůrku jsem našla pod postelí. Ani vodu nemáme, potok je zamrzlý.“

Vyjde Rom ven, ztěží otevřel dveře, kolik sněhu přes noc napadalo. Vzal lopatu, odházal sníh, v ledu vysekal díru, přišel domů, povídá ženě: „Vem vědro, jdi pro vodu a uvař mi aspoň tu jednu brambůrku.“

Žena poslechla, vzala vědro a šla k potoku pro vodu. Nabrala do vědra vody, přinesla ji domů, chtěla ji nalít do hrnce, ale tu slyší, jak se ve vodě něco hemží. „Pojď, můj drahý muži, pojď se podívat, co se to v té vodě tak hemží.“

Rom se pořádně podívá do vody a povídá ženě: „Bůh je dobrotivý, viděl, že nemáme co jíst, a tak nám poslal rybičku.“

E Romni chudlas pes te modlinel kijo Del. O rom phenel la romnake: „Mri romnori šukar, ma modlin tut ajci, afe thov oja phuvuñi the le mačhes te tadol, bo imar na birinav, ajso som bokhalo.“

E romni maj a maj tadās, thodās pro skamind a phenel le romeske: „Dža te chal, mro lubo rom, užar, čhivav tuke mek lonoro upre.“

Bešel o rom pal o skamind, lel e čhuri, prečhinel le mačhores pro jepaš the e phuvuñi, a phenel la romnake: „Le, romñije, the tu jepaš, beš tele a cha.“

Sar jon oda chale, avka čalile, sar te chalehas jekh čaro mas. E romni chudlas le Devles te mangel: „Ach, Devla miro sovnakuno, požehñin amenge chočak ajse čhavoress sar kada jepaš mačhoro, so les chalom.“

Kavka e romni trin d'ives the trin rata mangelas le Devles, hoj len te del čhavoress, so bi lenge andal oda čoripen pomožinelas.

Trito d'ives ehas igen šukar, o Rom ilas o gone, gejlās andro veš te labarel o angar. E romni uštilās, fitindās andro bov a gondolinel, sar dživna dijader. Jekhvar šunel, hoj andro hados pes vareso rušinel. Dikhel pal peste, ačhlās mułake. Našti añi o muj phuterlas. Andro hados ehas jepaš čhavoro.

Phenel lake oda jepaš čhavoro: „Mri kedvešno dajori, ma dikh pre ma, afe de man sig te pijel, bo imar bokhatar merav.“

E daj has mek sar kaštuñi, na džanelas, so te kerel, bo igen predarandilas. Afe avlas lake andre gođi, hoj la o Del avri šundās, diña la, so peske lestar mangelas. Beštās peske pro hados, ilas le jepaš čhavoress pro vast a thodās leske o kolin andro muj.

Sar imar pijlas čalilas, chuťlas tele pre phuv a phenel la dake: „Mri dajori lubo, uri man u pre jekh pindro mange ker bočkora, te na fad'inav. Bo džava le dadeske anglal.“

E daj ačhlās mułake, sar šundās, hoj kamel avri te džal, afe našti les zalikerđas. Sar pre leste avka dikhelas, o apsa lake andal o jakha čhordonas. Igen lake ehas pharo, hoj les ehin čak jekh pindro, jekh vast, jekh jakh the jekh kan, jepaš šero. Devla miro somnakuno, sar jov čoro phirela, s'oda leha avla?

„Mri dajori kedvešno, ma rov, me tumenge avava pre bari pomoca.“

Chuťlas avri u muklas pes ole dromeha, kaj leskero dad o angar labarlas. Niž peske gondolindās e daj, hoj hino mek ciknoro a čak jepašoro u šaj fad'inel andre kada baro jiv, o Jepaš Manušoro imar na dičholas. Diña e daj te rovel: „Ach, Devla miro Devla, imar les šoha na dikhava, andre kada jiv jov čoro varekhaj fad'inela.“

O Jepaš Manušoro, so chuťlas eñavar, imar has paš o dad. O dad imar o angar šudra-relas. Čak jekhvar šunel: „Lačo d'ives, mro kedvešno phuro dad!“

O dad dikhel pal peste, sar pal peste dikhlas, predarandilas.

Žena se začla modlit k Bohu. Muž povídá: „Má krásná ženo, nemodli už se tolik, ale dej vařit tu bramboru a tu rybu, protože nemůžu vydržet hladý.“

Žena honem, honem uvařila, dala na stůl a povídá muži: „Pojď jíst, můj milý muži, počkej, ještě ti to osolím.“

Usedne Rom za stůl, vezme nůž, překrojí rybičku napůl i brambůrku napůl a povídá ženě: „Na, ženo, tady máš půlku, sedni si a jez.“

Když dojedli, byli tak sytí, jako by byli snědli mísu masa. A žena se začala modlit: „Ach, Bože můj zlatý, požehnej nám děťátkem, třeba jen polovičným jako byla ta rybička, kterou jsem snědla.“

A tak se ta žena modlila tři dny a tři noci, aby jim Bůh dal dítě, které by jim pomohlo od té bídy.

Třetího dne bylo venku krásně, Rom vzal pytle a šel do lesa pálit uhlí. Žena vstala, zatopila v peci a přemýšlí, jak budou žít dál. Najednou slyší, že se v posteli něco hýbe. Ohlédne se a div, že neomdlela. Ani pusy nemohla otevřít. V posteli bylo půl dítěte.

Povídá jí to Půldítě: „Moje drahá maminko, nekoukej na mě tak a dej mi rychle pít, umírám hladý.“

Matka byla ještě celá zdřevěnělá, nevěděla, co má dělat, protože se strašně polekala. Ale napadlo ji, že ji asi Bůh vyslyšel a dal jí to, oč ho prosila. Sedla teda na postel, vzala Půldítě do náručí a vložila mu prs do pusinky.

Když se dosyta napil seskočil na zem a povídá matce: „Má milá maminko, obleč mě, na tu mou jednu nohu mi udělej bačkoru,¹ abych nezmrznul. Půjdu naproti tatínkovi.“

Matka div neumřela, když slyšela, že chce jít ven, ale nebyla s to ho zadržet. Jak tak na něj hleděla, slzy jí proudem tekly z očí. Bylo jí strašně líto, že má jen jednu nohu, jednu ruku, jedno oko, jedno ucho a jen půlku hlavy. Bůže můj zlatý, jak může chodit, co s ním bude?

„Má drahá maminko, neplač, budete ze mě mít velký užitek.“

Vyskočil ven a pustil se tím směrem, kde jeho otec páлил uhlí. Než si matka stačila pomyslet, že je ještě maličký a k tomu jen a jen poloviční, a že v tom vysokém sněhu může umrznout, Půlčlovíčka už nebylo vidět. Matka se dala do pláče: „Ach Bože můj, Bože, už ho nikdy neuvidím, někde mi v tom sněhu umrzne.“

Sotva Půlčlovíček devětkrát skočil, byl u otce. Otec uhlí už chladil. Najednou slyší: „Dobrý den, můj drahý, starý tatínku.“

Otec se ohlédl a polekal se.

1 „Bočkori“ nebo „papuči“ byly onuce sešité podle tvaru nohy, vycpané senem nebo slámou. Nosili je v zimě chudí venkované, zejména Romové.

„Ma dara, mro kedvešno phuro dad, afe privitin tire Jepaše Čhavores, oles, so tumenge manglan le Devlestar.“

„Mi del o Del lačo d'ives, mro kedvešno Jepaš Čhavoro. Sar avlal? Sem tut nane čak jekh pindroro, mro lubo čhavoro. S'oda suno džav? Oda našti avel.“ Lel o jiv, thovel peske o jakha jiveha, hoj te dikhel feder, afe o Jepaš Manušoro imar o angar andro gone rakinelas.

„Mro lubo dadoro, an mange šelore, phandav o gone, avas sigeder khere, bo e daj bokhatar merla, tosarastar na chalas.“

O dad imar avla kija peste, phenel: „Mištes, mročo, užar, me phandava, man ehin duj vasta, sar bi tu čoro šaj phandehas jekhe vasteha?“

Afe o Jepaš Manušoro chvatindas leske andal o vast o šelo a so čhungardahas o dad, imar o gone čhidas peske pro phiko u phenel le dadeske: „Mro lubo dadoro, me džav anglal, tu polokores av khere pal mande.“

Ňiž o phuro Rom peske savoro andro šero sthovkerdas, ta o Jepaš Manušoro imar ehas khere.

„Phuter, mri dajori, andom o angar khere, o dad lokores avel pal mande.“

E daj phuterel o vudar, phadon andre late o pašvare, na paťal peskere jakhenge: „Ach, mro lubo, kedvešno Jepaš Čhavoro, sar tu šaj andal khere kajse duj bare gone, sem o dad duje gonenca ledva džal!“ Del e daj te rovel.

„Ma rov, mri kedvešno dajori, me tuke phendom, hoj tumenge avava pre pomoca. De man čepo te pijel, bo som bokhalo.“

E daj ila o kol'in avri, diñas les te pijel.

„Ach, mri kedvešno lubo dajori, akana som čalo u čujinav man zorate. Avas andro foros le angarenca. Ňiž avla o dad andal o veš, bikenaha len a cinaha chaben. Me bi džás kororo, afe na džanav, kaj pes o angara bikenaven.“

Dikhel pre leste e daj, del te rovel the pharipnastar the radišagostar.

„Ma rov, mri kedvešno phuri daj, beš tuke pre kala duj gone, chuťas andro foros.“ Lel la da, thovel la pro gone, čhivel pro phiko, phenel: „Liker tut, mri kedvešno phuri daj, maj sam andro foros, čak phen mange, khatar te džal.“

So chuťla eňavar, imar has andro foros paš o hartas. Thoda tele o gone, phenel la dake: „Dža andre a biken le hartaske kala angar u džaha te cinel te chal.“

E daj gejlas ko hartas, bikendas o angar, ilas o love, avlas avri, phenel: „Mro kedvešno čhavoro, av, džas andre skl'epa.“ Sar imar cinde, so lenge kampelas, phandlas e daj savoro andre zajda a phenel: „Mro kedvešno Jepaš Čhavoro, so tuke te cinav, phen, gulipena vaj bokela, phen, cinava tuke, so kames, so žadines.“

„Neboj se, můj drahý, starý tatínku, ale přivítej svého Půlsynka, kterého jste si vymodlili od Boha.“

„Dej Bůh dobrý den i tobě, můj drahý Půlsynku. Jak jsi sem došel? Vždyť máš jen jednu nožičku, mé milé děťátko. Sním snad? To přece není možné!“ Vezme sních, protře si oči sněhem, aby líp viděl, ale Půlčlovíček už nabírá uhlí do pytlů. „Můj milý tatíčku, přines mi provazy, svážu pytle a pojďme co nejrychleji domů, protože maminka umírá hladu, od rána nejedla.“

Otec už přišel k sobě, povídá: „Dobře, synáčku, počkej, já to zavážu, mám dvě ruce, jak bys ty, chudáčku, chtěl pytle vázat jednou rukou?“

Ale Půlčlovíček mu vytrhl z ruky provaz a než stačil otec jednou plivnout, hodil si pytle přes rameno a povídá otci: „Můj milý tatíčku, já půjdu napřed a jdi domů za mnou.“

Než si starý Rom všechno stačil srovnat v hlavě, byl Půlčlovíček doma. „Otevři mi, mamičko má, přinesl jsem pytle uhlí a tatínek jde pomalu za mnou.“

Matka otevře dveře, podlamují se pod ní kolena,² nevěří svým očím: „Ach můj milý, drahý Půlsynku, jak jsi mohl donést domů takové dva obrovské pytle, tvůj táta se s dvěma pytli sotva vleče,“ naříká matka.

„Nenaříkej, má drahá maminko, řekl jsem ti přece, že ze mě budete mít velký užitek. Dej mi trochu napít, mám hlad.“

Matka vyndala prs a dala mu napít.

„Ach, má milá, drahá maminko, teď jsem sytý a cítím se při síle. Pojďme do města s uhlím. Než se tatínek vrátí z lesa, prodáme ho a nakoupíme jídlo. Šel bych sám, ale nevím, kde se to uhlí prodává.“

Matka na něj kouká a zase pláče ze žalu i z radosti.

„Neplač, má drahá, stará maminko, sedni si na ty dva pytle a skočíme do města.“ Veme matku, posadí ji na pytle, hodí si všechno na rameno a povídá: „Dobře se drž, má drahá, stará maminko, hned jsme ve městě, jen mi pověz, kudy mám jít.“

Jen co devětkrát skočil, už byl ve městě u kováře. Složil pytle, povídá matce: „Jdi, prodej kováři to uhlí a půjdeme nakoupit jídlo.“

Matka šla ke kováři, prodala uhlí, vzala peníze, vyšla ven, povídá: „Moje drahé děťátko, pojď, půjdeme do obchodu.“ Když nakoupili, co potřebovali, matka svázala všechno do plachetky a povídá: „Mé drahé Půlděťátko, co mám koupit tobě, řekni, nějaké bonbóny nebo koláče, pověz, koupím ti všechno, co budeš chtít, co si budeš přát.“

2 Dosl. praskají v ní žebra (pozn. překl.).

„Mri kedvešno phuri daj, me nič na kamav, nič na žadinav, beš sigeder kadaj pre zajda, avas sigeder khere, bo o dad bokhatar merla.“ Chudľas e zajda, thoda la da pro phiko a so chutľas eňavar, imar ehas khere.

O dad mek khere na has, has jov imar phuroro a o jiva ehas bare. O Jepaš Manušoro iľas e brađi, chutľas kije ľen, pherdas pherdo paňi u andas andro kher. E daj imar tavelas. Jov na phućla nič la datar, aľe chutľas avri te phagerel o kašt. Sar e daj tavelas, jov thovelas o kašta andro bov, hoj sigeder te tadol, bo o dad imar kamelas te avel khere.

Phenel e daj le Jepašoreske: „Mro kedvešno šukar čhavoro, pašľuv tuke andro haďos, adadives tut igen but trapindal!“

Phenel lake o Jepašoro: „Mri kedvešno ľubo daj, mange pes na dićhol, hoj o dad mek nane khere. Sar oda, hoj jov mek nane khere?“

E daj leske phenel: „Ma dara, jov imar hin phuro, jov našti avka birinel sar terno manuš, jov lokores avľa, čak dža tuke te pašľol.“

No aľe le Jepaše Manušores na has smirom, o jilo leske phenelas, hoj le dadeha phujes. Mušinav pal leste te džal! Dikhel avri, jekhvar avľa baro šil, e balvaj phurdelas. Phenel la dake: „Av ča arde, dikh savo šil avľas, savi balvaj bari phurdel, o dad šaj varekhaj andro veš faďinel, aňi les na arakhaha! Mušinav te džal les te rodel!“

E daj darandľilas: „Mro kedvešno Jepašoro, kaj tu andre kajso baro šil šaj tut mukes? Sem faďineha! Čak dža, tu tuke pašľuv andro haďos, me man laćhes urava a džava le dades te rodel.“

Aľe o Jepaš Manušoro na domukľa. „Mri dajori ľubo, av ajsi laćhi, de man čepo te pijel, bo imar som bokhalo.“

Sar imar jov pijľas čalľilas, chutľas avri, phenel la dake: „Ma dara pal mande, mri ľubo phuri daj, me le dades arakhava.“

Ňiž e daj peske o jakha khostas, o Jepaš Manušoro imar na dićholas. Chutľkerlas jov than thanestar, o dad ņikhaj na has. O dromoro na dićholas, bo les e balvaj zaphurdľas, o jiva igen bare. Avľas jov odoj, kaj labarelas o dad o angar, aľe aňi odoj na has. Dikhel o Jepašoro khatar peste, ņikhaj nič. Rodel than thanestar, odćhivel o jiv, o dad nane. „Kaj ča jov šaj avel? Či imar na faďindas? Či les o jiv na zaućhardas? So me čoro kerava, sar la dake phenava?“

Imar ehas zuňimen, khino, bešťas peske pro kašt, pre oda, so les e balvaj ukhardas avri, gondolľinel, so dijader te kerel. Te džal khere? Na! Bijo dad khere našťik džav. Rodava les than paš thaneste, mindar savoro jiv prećhivava, mušinav les te arakhel či džidones, či mulones. Devla miro, pomožin mange te arakhel mire dadores, ma domuk, hoj te faďinel.

Sar jov avka mangelas le Devles, mindar preaćhiľa e balvaj te phurdel, o kham chudľa te tařarel. O Jepaš Muřoro mindar has vešeleder, mindar has zorate, ćhivkerlas o jiv, ćhivkerlas, than paš thaneste, aľe le dades na arakhelas ņikhaj.

„Má drahá, stará maminko, nic nechci, nic si nepřeju, jenom si rychle nasedni tadyhle na plachetku, ať jsme co nejdřív doma, jinak tatínek umře hladý.“ Popadl plachetku hodil si ji na rameno a co devětkrát skočil, byli doma.

Tatínek ještě doma nebyl, byl už staříčkový a závěje obrovské. Půlčlovíček vzal vědro, skočil k potoku, nabral plné vědro vody a donesl ho do domku. Matka už vařila. Na nic se neptal a běžel nalámat dříví. Jak matka vařila, on přikládal, aby bylo co nejdřív uvařeno, protože otec měl každou chvilku přijít.

Povídá matka Půlčínkovi: „Můj drahý, krásný synáčku, lehni si do postele, dneska už ses nadřel dost.“

Povídá Půlčínek: „Má drahá, milá maminko, mně se nelíbí, že ten tatínek ještě není doma. Jakto, že se ještě nevrátil?“

Matka povídá: „Neboj se, už je starý, už nedokáže to, co mladý člověk, pomalu dojde, jen si jdi lehnout.“

Ale Půlčlovíček neměl pokoj, srdce mu říkalo, že s otcem je zle. Musím se za ním vydat! Kouká ven, najednou uhodil mráz, vítr fouká. Povídá matce: „Pojď sem, prosím tě, podívej, jaká je najednou zima, vichřice, tatínek může někde v lese zmrznout a my ho ani nenajdeme! Musím ho jít hledat.“

Matka se polekala: „Můj milý Půlčínku, lehni si, já se dobře obleču a otce půjdu hledat já.“

Ale Půlčlovíček nedopustil. „Má mamičko milá, buď tak hodná, dej mi trochu napít, protože mám zase hlad.“

Když se dosyta napil, vyskočil a povídá: „Neboj se o mě, má drahá, stará maminko, já tátu najdu.“

Než si matka oči utřela, Půlčínek byl pryč. Skákal z místa na místo, ale otec nikde. Pěšinku nebylo vidět, protože ji zavál vítr, obrovské závěje. Došel tam, kde otec páčil uhlí, ale ani tam nebyl. Půlčínek se rozhlíží, nikde nikdo. Hledá, kousek po kousku odhazuje sníh, otec nikde. „Kde může být? Snad už nezmrzl? Snad ho nezasypal sníh? Co si já chudák počnu? Jak to řeknu mamince?“

Byl už unavený, vysílený, sedl si na strom, který vyvrátil vítr, a přemýšlí, co dál. Má se vrátit domů? Ne! Bez tatínka domů nemůžu! Budu ho hledat místečko od místečka, odházím všechen sníh, najít ho musím, ať živého nebo mrtvého. Bože můj, pomoz mi najít mého tatínka, nedopusť, aby umrzl.

A jak se tak modlil k Bohu, najednou vítr utichl a slunce začalo hřát. Půlmužíček byl hned veselejší, hned byl zase při síle, odhazoval sníh, odhazoval, místečko po místečku, ale otce nenašel.

Jekhvar dikhel, pro kašt bešel šukar čirikloro – a'e čak jepaš čirikloro.

O čirikloro phenel: „Lačo d'ives, mro čavoro. Avlomas me ke tute sigeder, te rakhlo-mas tire dades. Čak akana džanav, kaj hino.“

„Lačo d'ives mi del o Del the tuke, čirikloreja, sikhav mange o drom sig, mušinav le dades khere te anel, te na čoro merel.“

O jepaš čirikloro hurñisal'ilas upre a sikhavelas leske o drom, khatar kamel te džal kijo dad. O Jepaš Manušoro so chuñil'a trival, imar ehas paš o dad. Dikhel, hoj le dadeske čak o muj dičhol avri andal o jiv. Odčhidas o jiv, phučel le dadestar: „Mro lubo phuro dadoro, džives?“

O dad peha aňi na čaladas, na rušindas pes. Prithovel leske o Jepašoro o kan pro koľin, šunel, šunel, vičinel: „O dad dživel! O dad dživel!“

Cirdľas le dades andal o jiv avri, čhidas les pro phiko a so trival chuñilas, imar has khere.

Sar e daj le dades dikhľas, del te rovel, bo daralas, hoj fad'indas andre kada baro šil.

„Mri dajori lubo, ma rov, rakin andro bov, hoj te avel tato, ker le dadeske kerado tejos.“

E daj maj a maj thodas andro bov, čhidas paňi pro tejos, chudľas le romes te morel, di-ňas les kerado tejos te pijel, no avka jov avľas kija peste. Phuterdas o jakha, phenel: „Romňi-je, de man vareso te chal, bo igen som bokhalo.“

E romňi maj a maj thodas leske te chal, prithodas mek andro bov, hoj les te avel tato. Sar o rom imar chalas čal'ilas, beštas peske kijo bov a phenel: „Paľikerav tumenge, hoj man ratindan. Te na man rakhľahas amaro Jepaš Čavoro, ta imar avľomas pre aver svetos.“

Phenel e romňi le romeske: „Šaj paľikeras le Devleske, hoj amen šundas avri u diňas amen amare kedvešnone Jepaš Muršores. Bo te na jov, ta istotnes odoj upre andro veš fad'indalas. Me les na kamavas te mukel, hoj hino mek igen ciknoro a kijoda mek jepašoro. A'e jov peske na di-ňas te phenel. Sar dikhľom, savo baro šil hin avri, mek bareder žala man has andre miro jilo, bo na paťavas, hoj jov avela džido khere. A'e o Del hin lačo, rat d'ives les ašarava.“

O dad igen bares šunelas, cirdľas phari vodi, phendas: „Av kija mande, miro kedvešno Jepaš Manušoro! Me tuke igen šukar paľikerav. Te na tu, na avľomas imar džido. Jekhvar avľas ajso baro šil, ajsi bari fujavica balvaj, čhidas man andro jiv, oda mek leperav, dijader imar nič na džanav.“ Chudľas le Jepaše Čhavores, calones les čumidľas avri. „Phen mange, mročo, vaker mange, sar man tu šaj zachraňindal? Kaj hin o angar?“

O Jepaš Muršoro beštas le dadeske pro khoča, chudľas lenge te vakerel savoro. Paľis phenda mek le dadeske, kaj o angara ehin.

„Šun, mro lubo dadoro, the tu, mri kedvešno dajori, šunen, so me tumenge phenava. Me mušinav te pijel efa berš o koľin. Aver nič na chava. Pal o efa berš probaľinava miri zor. Te koda thulo dubos na cirdava avri mire cikne angušteha, ta mušinava te pijel mra dakero thud mek dijader. Dži akor, niž o dubos le džarenca koreňenca lokores na cirdava avri mire

Najednou kouká, na stromě sedí pěkný ptáček – ale jenom pŭlptáček.

Ptáček povídá: „Dobrý den, synku, byl bych k tobě přiletěl dřív, kdybych byl našel tvého tatínka. Teprve teď vím, kde je.“

„Dobrý den i tobě, ptáčku, ukaž mi rychle cestu, musím otce donést domů, aby chudák neumřel.“

Pŭlptáček vzlétl a ukazoval mu, kudy se dostane k otci. Pŭlčlověk třikrát skočil a už byl u otce. Kouká, že otci je ze sněhu vidět jen obličej. Odházel sníh, ptá se: „Můj milý, starý tatíčku, jsi živ?“

Otec se ani nepohnul. Přiloží mu Pŭlčlík ucho k hrudi, poslouchá, poslouchá, volá:

„Tatínek žije! Tatínek žije!“

Vytáhl otce ze sněhu, hodil si ho na rameno a jen třikrát skočil, už byl doma. Když matka uviděla otce, dala se do pláče, už myslela, že někde v tom ohromném mrazu umrzl.

„Má maminko milá, přilož, aby bylo teplo a uvař tátovi čaj.“

Matka okamžitě přiložila do pece, postavila vodu na čaj, začala muže masírovat, dala mu napít horkého čaje a on přišel k sobě. Otevřel oči a povídá: „Ženo, dej mi jíst, mám hlad.“

Žena mu honem dala jíst a ještě přiložila, aby mu bylo teplo. Když se dosyta najedl, sedl si ke kamnům a povídá: „Děkuju vám, že jste mě zachránili. Kdyby mě byl náš Pŭlsynek našel, byl bych už na onom světě.“

Povídá žena svému muži: „Můžeme jen Bohu děkovat, že nás vyslyšel a že nám dal našeho drahého Pŭlčlověka. Nebýt jeho, určitě bys byl v lese umrzl. Já ho nechtěla pustit, že je ještě malý a navíc jen poloviční. Ale on si nedal říct. Když jsem viděla, jaká je venku zima, naplnilo se mi srdce ještě větším žalem, protože jsem nevěřila, že se vrátí domů živý. Ale Bůh je dobrotivý a já ho budu ve dne v noci velebit.“

Otec pozorně poslouchal, povzdechl si a řekl: „Pojď ke mně, můj drahý Pŭlčlovíčku! Já ti moc a moc děkuji. Nebýt tebe, už bych nebyl naživu. Najednou udeřil mráz, strhla se vichřice, fujavice, hodilo mě to do sněhu, na to se ještě pamatuju a dál už nic nevím.“ Objal Pŭlsynka a celého ho zlíbal. „A teď mi, synku, všechno vyprávěj. A řekni, kde je uhlí?“

Pŭlmužíček si sedl otci na klín, vyprávěl mu, jak to všechno bylo a pak mu řekl, kde je uhlí.

„Poslyš, můj milý tatínku, i ty, má milá maminko, poslouvejte, co vám teď řeknu. Musíš mě, mami, sedm let kojit. Jíst nebudu nic. Po sedmi letech vyzkouším svou sílu. Když tenhle silný dub nevytáhnu malíčkem, budu muset pít matčino mléko dál. Budeš mě kojit do

cikne angušteha. No, dado, akana phiraha te labarel o angar dujdzene, the te bikenavel tuha phirava, hoj tut imar te na trapines ajci.“

O dad the e daj čak šunenas, aňi o muj našti denas pale. Kaj oja godi lel? Sar oda, hoj jov imar ajso zoralo hino a nane leske mek aňi jekh d'ives? E daj andro radišagos rovlas, ilas les pre angali a phenel leske: „Ach, mro kedvešno ľubo řhavoro, sar amen tutar kada savoro řaj kamas? Sem tu sal amaro savoro, našti domukas – m'arakhel o Del – hoj pes tuke vareso te ařhel.“ The chudľas les, a sa les řumidľas avri andre bari loř.

O Jepař Manuřoro phenel la dake: „Mri kedvešno ľubo dajori, av ajsi laři, de man te pijel, bo imar bokhatar na birinav.“

„Ach, mro kedvešno ľubo řhavoro, prebařin mange, hoj bisterďom tut te del te pijel.“ Iľas avri o koľin u delas les te pijel.

Sar imar pijľas řaliľas, mindar la dake pro vast zasutľas. Jov les thodas kijo dad pro hados, priuřhardas les. O rom imar sovelas, e romňi uřhardas the les. Thodas mek kařta andro bov a ař palis chudľas te chal. Gejľas mek te dikhel avri, sar hin, e balvaj imar preařhiľas, řak igen labarelas o řil. E romňi avľas andre, phandľas pal peste o vudar lařhes, thoda mek tel o vudar parind, hoj te na cirdel o řil andre. Avka pes thodas te pařľol pre lavka. Calo rat thovkerlas o kař andro bov, hoj len te avel tatoro.

Tosara uřtile saste sar maře, samoperře o Jepař Manuřoro řuřilas avri te dikhel, savo d'ives hin. Dikhľas, hoj ehin řukar d'ives, avľas andre u phenel: „Dado, uřti, avri hin řukar d'ives, dźaha te labarel o angar andro veř. A tu, mamu, de man sigo te pijel a le dades te chal, bo adadives muřinas but angar te labarel.“

E daj imar tavelas, andro bov labolas, andro kher sas tatoro. Tadas, thodas le dadeske pro skamind te chal, le Jepařores peske thoda pro khoča u thodas leske o koľin andro muj. Sar jov pijľas řaliľas, řuřľas tele, phenel: „Paľikerav tuke, mri kedvešno ľubo daj. Adadives som zoralo, hoj řaj man marav deře murřenca. Adadives labaraha deř gone angar u dźaha mindar te bikenel. La dake anaha buter chaben, hoj na muřinel mindik andro foros te phireľ.“

O dad řak dikhelas pre leste, asalas, bo dźanelas, hoj na chochavel. „Sar dikhav, mrořho, ta muřinav tut te řunel, bo me som imar phuro, řiřlo. Aľe sar ola deř gone angar ľidźaha, te amen nane verdan?“

„Ma dara, mro ľubo phuro dad, dikh řelo, ola gone le angarenca phandaha jekhetane u avka len ľidźaha le harťaske.“

Urde pes lařhes, o Jepař Muřoro chudľas le dades, řhidas les pro phiko, so trival řuřľas, imar ehas andro veř. Ňiř o dad řuřardas e řar, kaj labarľas o angar, ta o Jepař Manuřoro chudľas te phagerel o gal'i. O gal'i ehas igen uřones pro kařta, aľe leske oda řiř na has. Ňiř o dad řuřardas e řar avri, ta pař e jama ehas ajci gal'i, hoj aňi pro deř verdana len na doilehas.

té doby, než ten dub vytáhnu lehounce i s kořeny pouhým malíčkem. No a tati, uhlí budeme teď pálit spolu, i prodávat ho budu s tebou, aby ses tolik nenamáhal.“

Otec a matka jen poslouchali, ani pusy nebyli s to otevřít. Kde bere ten rozum? Jak to, že je tak silný a přitom mu není ani jeden celý den? Matka samou radostí plakala, vzala ho do náručí a povídá: „Ach ty můj drahý, milý synku, jak to po tobě můžeme chtít? Ty jsi naše všechno, nemůžeme dopustit – Bože chraň – aby se ti něco stalo!“ Chytila ho a samou radostí ho zlíbala.

Půlčlovíček povídá: „Má drahá, milá maminko, buď tak hodná a dej mi napít, protože už nemůžu vydržet hladu.“

„Ach, můj drahý, milý chlapečku, promiň mi, že jsem tě zapoměla nakojit.“ Vzala prs a dala mu napít.

Když se dosyta napil, usnul matce v náručí. Položila ho k otci do postele a přikryla ho. Muž spal, a tak žena přikryla i jeho. Přiložila dříví do pece a teprve potom se pustila do jídla. Ještě se šla podívat ven, jaké je počasí, vítr už přestal, ale mráz pořád pátil. Žena vešla dovnitř, dobře za sebou zavřela dveře a zespodu je ucpala pytlou, aby dovnitř netáhlo. Pak se teprve uložila na lavici. Celou noc přikádala, aby jim bylo teploučko.

Ráno vstali zdraví jak rybičky a ze všeho nejdříve se Půlčlovíček skočil podívat, jak je venku. Viděl, že je krásné počasí, vešel dovnitř a povídá: „Tati, vstávej, venku je krásně, půjdeme do lesa pálit uhlí. A ty, mami, mi dej napít a tátovi najíst, protože dneska musíme nadělat spoustu uhlí.“

Matka už vařila, v peci hořel oheň, v domku bylo teplíčko. Uvařila, nandala otci, Půlčívka si vzala na klín a vložila mu prs do pusy. Když se dosyta napil, seskočil a povídá: „Děkuju ti, má drahá, milá maminko. Dnes mám sílu, že bych přebral deset chlapů. Dneska naděláme deset pytlů uhlí a hned ho půjdeme prodat. Mamince přineseme spoustu jídla, aby nemusela pořád chodit do města.“

Otec na něj hleděl a usmíval se, protože věděl, že chlapec nelže. „Jak vidím, synku, budu tě muset poslouchat, protože jsem už starý a slabý. Jak ale těch deset pytlů uhlí uneseme, když nemáme vůz?“

„Neboj se, můj milý, starý tatínku, hele, provaz! Pytle svážeme a tak je doneseme ke kováři.“

Dobře se oblékli, Půlchlapík chytil otce, hodil si ho na rameno, a sotva třikrát skočil, byli v lese. Zatímco otec čistil jámu, kde se páli uhlí, Půlčlovíček začal lámat větve. Větve byly vysoko na stromě, ale pro něj to byla hračka. Než otec jámu vyčistil, bylo u ní tolik větví, že by je bylo ani dest vozů neuvezlo.

Povídá Půlčík tatínkovi: „Můj milý, starý tatínku, ty nedělej nic, jen mi řekni, jak se kladou větve na ohniště.“

Phenel o Jepašoro le dadeske: „Mro ľubo phuro dad, tu ma ker nič, čak phen mange, sar pes rakinen o gaľi pre vatra.“

O dad leske sikhadaš, sar pes rakinel. I chudľas te rakinel križom kražom the kardas ajsi kupa, hoj o dad až darandľilas. Oja kupa gaľi o dad podlabardas daraha trašaha, bo ajsi bari jag chuľilas opre, hoj dži andro foros dičholas. Sar imar sa labarde, chudle te šudrarel jiveha. Maj a maj rakinde andro gone, aľe o gone len sas čak deš a o angar labarde mek aver deš gone.

„Ach mro kedvešno Jepaš Čhavoro, dičha, keci angar labardaľ! So lenca keraha?“

„Ma dara, dado. Samo peršo ľidžava kala deš gone a paľis chuťava vaš kala, so ačhle. Tu man užareha ko hartas andro foros a sar anava aver deš gone, ta cinaha la dake, so lake kam-pel te chal. Vaš o ostatne cinaha amenge uraviben. So phenes pre ada, dado?“

„No lačhes vakeres, mro ľubo čhavoro, aľe kaj tu doľidžaha kajci angara?“

„Paľ oda, tu mro ľubo phuro dad, ma dara. Le šelenca phandava kala gone jekhetane.“

O dad ľilas o šele, pomožindas leske o gone jekhetane te phandel a phenel leske: „Mro ľubo čhavoro, ma le savoro, bo šaj andre tute vareso čhindol, an duj gone, šaj lav the me, lo-kores lenca džava.“

„Aľe dado, s'oda mange ehin kala deš gone! Te amen avľahas mek buter gone, ta the oda n'avľahas perdal ma but. Beš tuke kadaj pre kala angara a chude tut, te na peres!“ O Jepaš Muřoro ľilas deš gone angar, čhidas len peske pro phiko, le dades chudňas phikendar u tho-das les upre pro angara te bešel. „Liker tut, mro ľubo dad, maj a maj sam andro foros!“ So chu-ťľas eňavar, imar has andro foros paš o hartas.

Avel avri o hartas, dikhel. „Sar andaľ ala angara? Pro verdan?“

„Ta kaj, verdan man nane.“

„Sem tu na sal ajso zoralo, hoj te doľigendľalas jekhvar deš gone angar!“

O Rom akana na džanelas, sar leske savoro te phenel, gondoľindas, hoj o hartas na pa-ťala u asala lestar. Aľe niž jov avka le hartaha vakereľ, dikhel, o Jepaš Manuřoro avel avre deše gonenca, čhidas len andre hartuňi a paľikerdas le hartaske.

O hartas ačhľas sar mulo. „Devľa miro, s'oda pes manca kerel? Džav suno abo so? Sem na dičhol les andaľ e phuv u kijoda mek nane ča jepašoro, šaj oda avel, hoj doľidžal deš gone angar?“

„Lačho d'ives mi del o Del tut, raja. Džanav, hoj tut pre mande igen začudaľindaľ. Aľe oda savoro ehin le Devlestar. Andam tuke biš gone angar, kamas te džanel, či cineha savoro abo ča jepaš.“

O hartas dikhel pre leste, mindar zbačinda, hoj jov ehin godaveder sar o dad. Phenel: „No so tumenca te kerav? Lav savore angara, aľe tajsja imar ma anen, bo n'avľahas bi man kaj te čhivel.“

Otec mu ukázal, jak se kladou větve. A tak začal pokládat větve pěkně křížem krážem přes sebe, až z nich byla taková hromada, že se otec polekal. Podpálil tu hromadu s obavami, protože vzplanul tak velký oheň, že ho bylo vidět až ve městě. Když bylo uhlí hotovo, začali ho chladit sněhem. Pak všechno hned naložili do pytlů. Ale pytlů měli jen deset a uhlí bylo na dalších deset.

„Ach, můj drahý Půlsynku, podívej, kolik jsi toho uhlí udělal! Co s tím teď?“

„Neboj se, tati, nejdříve odneseme těchhle deset pytlů a já pak skočím pro to ostatní. Ty na mě počkáš ve městě u kováře a až přinesu dalších deset pytlů, nakoupíme mamince, co je potřeba k jídlu. Za zbytek peněz si koupíme obečení. Co tomu říkáš?“

„Dobře mluvíš, můj milý synku, ale jak ty tolik uhlí uneseš?“

„O to se ty, můj milý, starý tatínku, nestrachuj. Svážu pytle dohromady provazem.“

Otec vzal provazy, pomohl mu svázat pytle a povídá: „Můj milý synáčku, neber všechno najednou, mohlo by v tobě něco prasknout, vem si dva pytle, já taky něco vezmu a půjdu pomalu za tebou.“

„Ale tati, co je pro mě deset pytlů! Kdybysme jich měli ještě víc, bylo by to pro mě jako nic. Nasedni na uhlí a drž se, ať nespadneš!“ Půlmužík vzal deset pytlů, hodil si je na rameno, tatínka vzal za ramena a posadil ho na uhlí. „Drž se, můj milý tatínku, hned jsme ve městě.“ A jen co devětkrát skočil, byli ve městě u kováře.

Kovář vyjde ven, kouká. „Jak jsi sem to uhlí dovez? Na voze?“

„Ale kdepák, já žádný vůz nemám.“

„Ty přece nejsi takový silák, abys najednou unesl deset pytlů!“

Rom teď nevěděl, jak mu to má všechno říct, myslel, že mu kovář nebude věřit a že se mu bude smát. Ale co tak s kovářem rozpráví, kouká, Půlčlovíček přichází s deseti dalšími pytlí, hodil je do kovářny a pozdravil kováře.

Kovář zůstal jak opařený. „Bože můj, co se to se mnou děje? Sním nebo bdím? Ze země ho není vidět, k tomu je ho jenom polovička, a přitom unese deset pytlů uhlí?“

„Dobrý den ti dej Pán Bůh, pane. Víím, že jsem tě překvapil. Ale to všechno je od Boha. Přinesli jsme ti dvacet pytlů uhlí, chceme vědět, jestli koupíš všechno anebo jenom polovinu.“

Kovář na něj kouká a hned si všiml, že chlapec je moudřejší než otec. Povídá: „No, co mám s váma dělat? Beru všechno, ale zítra mi už nic nenoste, protože bych to neměl kam složit.“

O Jepaš Manušoro maj a maj čhidās avri o angara, sphandlās o gone, avlās kijo dad. O hartās akurat počinelas le dadeske o love. Paľikerde leske a geĵle andro foros te cinel peske uraviben the te chal. Cinde la dake sa, so lake kampelas, le pindrendar dži andro šero, the but chabena a avka avle khere. E daj, sar dikhlās savoro, so ande, na paťalas peskere jakhenge, hoj jon tel jekh dīves ajci te zarobindehas. Chudňas te rovel.

Phučel latar o Jepaš Manušoro: „Mri kedvešno dajori, vasoske tu avka žalostnones roves, phen ča mange, me tuke n'achaľuvav.“

„Šun kadaj, mro kedvešno ľubo čhavoro – aľe perše av beš mange pro khoča a dav tut te pijel, bo isto sal imar bokhalo. Šun, me darav! Phenen mange so dujdzene, khatar ilan ajci barvalipen! Na čordān tumen kada savoro?“

„Mri kedvešno dajori, mandar kajso vareso ma užar. Me čak žuže jileha šaj dživav. Marov, radīsaľuv, ma ker mange žala.“

Chudlās lake o rom te vakereľ savoro, savo lengero Jepaš Čhavoro godaver the zoralo. O Jepaš Muršoro has igen zuňimen, khino, zasutās la dake pro vasta.

O rom ehas imar bokhalo, e romňi mindar čhidās paňi u chudlās te tavel. Ajci chaben thođa pro skamind, hoj aňi pre Karačoňa ajci na has. Thode pes te chal, aľe igen lenge pharo has, hoj o Jepaš Manušoro na chal, čak e čuči pijel.

No igen les rado dikhenas, calones les avri čumidkernas, na kamenas les ņikhaj te mukel, bo igen lenge ehas pharo, hoj hino ciknoro a čak jepašoro.

Pro trito dīves o Jepaš Manušoro ušťilas sig tosara, mek o phure sovnas. Chuťlas avri andal o kher, precirlās pes, šunelas pes ajso zoralo, hoj kamelas o buki the o dubi te cirdel avri le džarenca koreňenca. Mindar tosara ehas šukar dīves, o khamoro avelas avri pal o hedos, o jiv ehas fadomen, o šil čeporo labarelas andro muj.

Sar o Jepaš Muršoro avla andre, e daj kerlas jag andro bov. „Lačo dīves, mri kedvešno ľubo daj. Av ajci lači, de man te pijel, bo adadīves som igen bokhalo.“

E daj les mindar ilas pre angali, thoďas leske o koľin andro muj. Sar jov pijlas čalilas, chutľas tele, phenel la dake: „Mamo, adadīves som ajso zoralo, hoj kada veš, so dikhes perdal e obloka, savoro bi phageravas.“

„Ach, mro ľubo Jepaš Čhavoro, ma ker kada, darav man pal tute, te na keres tuke vareso. Sajin tri zor, až sar aveha bareder. Akana khiňuv avri, bo sal mek ciknoro.“

O Jepaš Muršoro na phendās nič, čak chutľas kija late, čumindľa la. „Adadīves mange avla trin berš a me mušnav mri zor te probalinel. Ma dara tut pal mande, na džav dur, džav čak kadej andre kada veš a maj avava pale. Le dades ma uštav, mek hin sig, mi sovel pes avri, bo jov ehin imar phuro.“

Půlčlověk okamžitě vysypal uhlí, sbalil pytle, a šel za otcem. Kovář zrovna vyplácel otcí peníze. Rozloučili se a šli do města nakoupit šaty a jídlo. Koupili matce všechno, co potřebovala od hlavy až k patě, spoustu jídla a šli domů. Když matka uviděla, co všechno přinesli, nevěřila svým očím. Jak by mohli za jediný den tolik vydělat. Dala se do pláče.

Ptá se jí Půlčlovíček: „Má drahá maminko, co tak žalostně pláčeš, pověz mi to, já ti nerozumím.“

„Poslyš, mé milé, drahé děťátko – ale nejdřív si mi sedni na klín a já ti dám napít, protože máš jistě hlad. Poslouchej, já mám strach. Řekněte mi oba dva, kde jste vzali takové poklady. Neukradli jste to náhodou?“

„Má drahá maminko, něco takového ode mě nečekej. Já žiju s čistým srdcem. Neplač, raduj se a netrap mě svými slzami.“

Muž jí začal vyprávět, jaký je jejich Půlsynek moudrý a silný. Půlčínek byl velmi unavený, vysílený a usnul jí v náručí.

Muž měl taky hlad, žena rychle postavila vodu a začala vařit. Tolik pokrmů nanosila na stůl, že ani o Vánocích tolik neměli. Pustili se do jídla, jenom jim bylo líto, že Půlčlovíček nejí a jenom se nechá kojit.

No, měli ho moc rádi, neustále ho celého líbali, nechtěli ho nikam pustit, protože ho litovali, že je ještě maličký a přitom jenom poloviční.

Třetího dne vstal Půlčlovíček brzy ráno, staří ještě spali. Vyskočil před dům, protáhl se, cítil se tak silný, že by byl mohl buky a duby vytahovat i s kořeny. Hned ráno bylo krásné počasí, slunce vycházelo zpoza hory, sníh byl zmrzlý a mráz trochu štípal do obličejů.

Když Půlčlověk přišel dovnitř, matka už zatápěla. „Dobré jitro, má drahá, milá maminko. Buď tak hodná, dej mi napít, protože mám dneska velký hlad.“

Matka ho okamžitě vzala do náručí a vložila mu prs do úst. Když se dosyta napil, seskočil a povídá: „Mami, dneska mám takovou sílu, že bych pokácel celý tenhle les, co vidíš z okna.“

„Ach, mé milé Půlděťátko, tohle mi nedělej, mám o tebe strach, aby sis něco neudělal. Šetři si tu svou sílu, až budeš trochu starší. A teď odpočívej, protože jsi ještě maličký.“

Půlmuž na to neřekl nic, jenom k matce přiskočil a políbil ji. „Dnes mi budou tři roky a já musím vyzkoušet svou sílu. Neboj se o mě, nepůjdu daleko, jenom semhle kousek do lesa a hned se vrátím. Tatínka nebuď, je ještě brzo, ať se vyspí, je už starý.“

Na užardas but, chuťlas jekhvar, imar ehas andro veš. Avlas kijo jekh dubos, obdikhľas les, gondolinel peske, ĉi les cirdela avri. No podthodas o cikno angušt, probalinel o dubos avri te ukharel. Ale naštik les mek avri cirdľas. Podthodas o baro angušt, cirdľas les avri pro jepaš. O cikneder dubi buki cirdelas avri sar diline ĉarora. Na has igen spokojno. „Mušnav mek te pijel la dakero thud a ĉak akor cirdava o dubos avri.“

Ilas ola cikneder dubi buki, so avri cirdľas, rakindas len pre kopa, ĉhidas len peske pro phiko, geľľas khere. Sar o kašt ĉhidas tele paš o kher, o kheroro ĉa izdrand'ilas, mišto na peľľas tele. O dad andre bari dar chuťlas avri te dikhel, so pes kerel. The e daj. Ća o jakha porave-nas, naštik aňi lav andal o muj avri mukle.

„Ta so tumenca hin? Pre soste avka dikhen?“

Del pes o dad anglal: „Mro kedvešno jepaš ĉhavoro, sar pes te na ĉudal'inahas! Sem kajsi zor pro svetos na egzistinel! Sem oda, so tu akana andal, aňi trin šel murša na dol'igen-dehas! Mro ĉhavoro, sajın tut, sal mek ciknoro, ternoro, te pes tuke vareso aĉhela, sar amen bi tiro dživaha?“

„Ma daran pal mande, me džanav, so kerav. Naštik me bešav pal o bov, te man hin ajsi zor. Miri zor mušnav sako berš te probalinel. Na kamav, kaj tumen adad'ivesestar te keren buťi. Tumen imar dost buťi kerđan. Adad'ivesestar zarobinava ĉak me, tumen nič na kerna, ĉa dikhena pr'oda, kaj te avel andro kher tato u e daj tavela te chal. Buter me tumendar na žadinav.“

E daj o dad ĉak cirdle phari vodi.

„Dijader mira datar žadinav, hoj te avel ajsi laĉhi u te del man mek o kol'in te pijel, hoj te dochudav oja zor, so mange kampil.“

„Ach mro kedvešno Jepaš Ćhavoro, rat d'ives le Devles mangav, kaj tut bacht sastipen te del. Te pijel tut dava, keci kameha.“ Ilas les e daj pro vast a calones les avri ĉumidkerđa.

O Jepaš Manušoro pijelas la datar mek trin berš. D'ives pre d'iveseste phirelas te labarel o angara a mindar len bikenavlas. Ćinavlas chabena, uravibena u avka barval'ile, hoj na kame-nas les imar n'ikhaj te mukel. Ale jov pr'oda nič na delas, ĉak labarelas o angara a bikenavelas.

Jekhvar leske phenel o dad: „Mro kedvešno ľubo ĉhavoro, le man tuha, bo mange pes igen ĉiňisalol. Som nasvalo, te na kerav nič.“ Avka o ĉhavoro lelas le dades peha andro veš, kaj les khere te n'avel baro d'ives.

Pregeľľa aver trin berš, phenel o Jepaš Manušoro la dake le dadeske: „Adad'ives mange ehin šov berš, ta džava andro veš te skušinel miri zor. Tumen pal mande ma daran.“ So ĉa kada phend'a, našľila. So chuťlas jekhvar, imar ehas andro veš. Dikhel, dikhel pašal peste, avľa kij'oda dubos, so les anglo trin berš našt'i avri cirdľas. Podthod'a o cikno angušt, jekhvar les cirdľas avri. Ale o jilo les mek na ehas pro than, bo andro veš baronas trin dubi ajse thule, hoj len na cirdlehas avri aňi ola, so len ulehas eňasvetengeri zor. O Jepašoro chuťilas ke jekheste,

Na nic nečekal, jednou skočil a už byl v lese. Přišel k dubu, obhlédl ho, a myslí si, jestli pak se mi ho podaří vytáhnout. No – nastavil malíček, zkouší dub vyvrátit. Ale nešlo to. Nastavil ukazovák a vytáhl dub do poloviny. Malé doušky a buky trhal jako plevel. Nebyl se sebou příliš spokojen. „Musím ještě nějakou dobu pít matčino mléko a teprve pak se mi podaří ten dub vytrhnout.“

Pobral menší doušky a buky, které vytahal ze země, složil je na hromadu, hodil si je přes rameno a šel domů. Když to dříví shodil vedle chatrče (jinde „domek“), chatrč se zatřásla, div že se nerozpadla. Otec se s úlekem vyběhl podívat ven, co se děje. Matka taky. A jenom zírali, nebyli s to vypustit z úst jediné slovo.

„Co je to s váma? Na co tak koukáte?“

Otec se ozval: „Můj drahý Půlsynáčku, jak bychom se nedivili! Taková síla na světě neexistuje! To, cos teď přinesl, by neuneslo tři sta chlapů! Synáčku, šetři se, jsi ještě maličký, mladíček, ať se ti něco nestane, jak bychom žili bez tebe?“

„Nemějte o mě strach, já vím, co dělám. Nemůžu sedět za pecí, když mám takovou sílu. Musím tu sílu vyzkoušet. Nechci, abyste ode dneška pracovali. Už jste se napracovali dost. Ode dneška budu vydělávat já, vy nebudete nic dělat, jen budete koukat, aby bylo v domku teplo a maminka bude vařit. Víc na vás nežádám.“

Rodiče si jenom povzdychli.

„A dál svou maminku prosím, aby byla tak hodná a ještě mě kojila, dokud nenabydu sílu, kterou potřebuju.“

„Ach, můj drahý Půlsynku, ve dne v noci prosím Boha, aby ti dal zdraví a štěstí. A budu tě kojit, jak dlouho budeš chtít.“ Matka ho vzala do náručí a zlíbala ho.

A Půlčlovíček pil mateřské mléko ještě tři roky. Den co den chodil pálit uhlí a hned ho prodával. Nakupoval jídlo, ošacení a zbohatl tak, že už ho nechtěli nikam pouštět. Ale on na ně nedal, páлил uhlí dál a chodil ho prodávat.

Jednou povídá otec: „Můj drahý, milý synku, vezmi mě sebou, mně se tu stýská. Jsem nemocný, když nic nedělám.“ A tak vzal chlapec otce do lesa, aby se nenudil.

Uběhly další tři roky a Půlčlovíček povídá rodičům: „Dnes je mi šest let, a tak půjdu do lesa vyzkoušet svou sílu. Vy se o mě nebojte.“ Jak to dořekl, zmizel. Sotva jednou skočil, už byl v lese. Kouká, rozhlíží se, přijde k dubu, který před třemi lety nemohl vytrhnout. Malíčkem ho naráz vyvrátil ze země. Ale pořád ještě nebyl spokojený, protože v lese rostly tři duby tak silné, že by je nevytrhli ani ti, co v sobě mají sílu devíti světů. Půlčlovíček k jednomu z nich přisko-

probaľindas les avri te cirdel le bare angušteha, aľe aňi leha na čalada. „No, na del pes nič te kerel, mušinav mek trin berš la dakero thud te pijel.“ Na kamelas khere čučes te avel, ta cirdkerđas avri mek but dubi the buki, thodaš len pre koda thulo, so les cirdľas avri le cikne angušteha, čhidas peske sa ola kašta pro phiko a so chuťľas vajkecivar, imar ehas khere.

Sar avľas khere, čhidas o kašta tele, o kher izdrandľilas u rozpeľľas pes. O dad the e daj igen darandľile, prastandľile avri: „Jaj, sem ola kašta na zlabaraha aňi tel o deš berš! Joj, mro kedvešno Jepaš Čavoro, s'oda keres, hoj tiri zor avka našaves tuke! A dikh, o kheroro pes amenge rozpeľľas!“

„Ma daran, dži raťi ela o kher kisno. Čak de man čepo te pijel, mri kedvešno ľubo dajori, igen bokhalo som.“

E daj les diňa kolĭn, o Jepaš Murš chudľas te phiravel o kašta andal o veš, šukar rovne kašta, dži raťi ehas o kher thodo, na kampelas nič, čak te makhel les čikaha. Aľe e phuv ehas fadomen, našťi chanenas e čik. Pre aver d'ives o Jepaš Čavoro kerđas bari jag, o jiv biľilas, e phuv kovľilas. Paľis jov odčhidas o čhar u chande ajci čik, keci kampľas. E daj omakhľla kher avral andral, thodaš andro bov, kerđa ajso taťipen, hoj so trindžene čak lošaňonas. E daj taďas te chal, thodaš pro skamind, aľe o čhavo na chalas, ča la dakero thud pijelas.

„Mri ľubo dajori, mangav tut šukares, de man mek trin berš o kolĭn te pijel. Nane man mek oja zor, so bi mange kampelas.“

E daj pre leste dikhel u phenel: „Šun kadaj, mro ľubo čavoro, te pijel tut dava, dži kana tu kameha. Aľe kas pro svetos hin bareder zor sar tut?“

„Mri kedvešno ľubo dajori, manuš na džanel, so pre ada svetos hin. Čak o Del džanel. N'avľa zijand, te me mek trin berš tiro thud pijava u te ela man eňasvetengeri zor.“

No avka dživenas dijader, bararnas pes andro Jepaš Manušoro, e daj sako d'ives le Devles mangelas, kaj les te del bacht saťipen.

Avľas eňato Karačoň, le Jepaš Muršeske ehas eňa berš. Pre samo Viľija chuťľas avri te probaľinel peskeri zor. Dikhel, dikhel khatar peste, savo dubos kamel avri te cirdel. Kidľas peske avri oda trinešeľeberšengero, mekthuleder dubos, so sas andro veš. Podthodaš o cikno angušt, cirdľas čak pro jepaš. Podthodaš o baro angušt a so jekhvar zacirdľas, ta šel metri o dubos dijader čhidas. No has spokojno, na has, chuťel khere, phenel la dake: „Ach, mri kedvešno ľubo dajori, mangav tut šukar pro Del, de man mek trin berš te pijel, bo mek man e zor chibinel.“

E daj cirdňa phari voďi: „Ach, mro kedvešno sovnakuno čavoro, me tut dava te pijel, keci čak kameha, aľe me pal tute darav.“

„Ma dara pal mande, me pijava mek ča trin berš a paľis imar chava ajso chaben sar the tumen.“

čil, zkusil ho vytrhnout ukazovákem, ale ani s ním nepohnul. „No, nedá se nic dělat, matka mě musí ještě tři roky kojit.“ Nechtěl přijít domů s prázdnou a tak vytrhal i s kořeny mnoho dubů a buků, naskládal je na ten silný, který vyvrátil malíčkem, hodil si to všechno dříví na rameno a sotva několikrát skočil, byl doma.

Přišel domů, shodil dřevo, dům se zatřásl a rozpadl se. Otec s matkou se velice polekali, vyběhli ven: „Jeje, vždyť to dříví nestopíme ani za deset let! Ach, můj drahý Půlsynáčku, co to děláš, že si takhle opotřebováš svou sílu! A podívej, domek nám spadl.“

„Nebojte se, do večera bude domek znovu postavený. Jen mi dej trochu napít, má drahá milá maminko, mám strašný hlad.“

Matka ho nakojila a Půlčlověk začal nosit dřevo z lesa, pěkné rovné stromky, do večera byl domek postavený, nebylo třeba nic než ho omítnout hlínou. Jenomže země byla zmrzlá, a tak hlínu nemohli nakopat. Příštího dne rozdělal Půlsynek velký oheň, sníh roztál a půda změkla. Pak odklidil popel a nakopali tolik hlíny, kolik bylo třeba. Matka omítila domek zevnitř, zatopila, udělala takové teplo, že se všichni tři radovali. Matka uvařila, dala na stůl, ale syn nejedl, pil jenom mateřské mléko.

„Má milá maminko, prosím tě pěkně, dávej mi ještě tři roky pít z tvého prsu, protože ještě nemám tu sílu, jakou bych potřeboval.“

Matka na něj pohlíží a povídá: „Poslyš, můj milý synáčku, kojit tě budu, do kdy budeš chtít. Ale copak má na tomhle světě někdo větší sílu než ty?“

„Má drahá, milá maminko, člověk neví, co všechno na tomhle světě je. To ví jenom Bůh. Nebude na škodu, když mě budeš kojit ještě tři roky a já pak budu mít sílu devíti světů.“

No, a tak žili dál, byli na svého Půlčlovíčka hrdí a matka každý den prosila Boha, aby mu dal štěstí a zdraví.

Nadešly deváté Vánoce. Půlčlověku bylo devět let. Přesně na Štědrý večer vyšel vyzkoušet svou sílu. Kouká, rozhlíží se, který dub by měl vytrhnout. Vybral si třístaletý, ten nejsilnější dub, který byl v lese. Vzal ho malíčkem a vytáhl ho do poloviny. Vzal ho ukazovákem a sotva jednou popotáhl, sto metrů ho odhodil. Byl spokojený i nebyl, skočil domů, povídá mamince: „Ach má drahá, milá maminko, proboha tě prosím, koj mě ještě další tři roky, pořád mi ještě chybí síla.“

Matka si povzdechla: „Ach, můj drahý, zlatý synáčku, budu tě kojit, jak dlouho budeš chtít, ale mám o tebe strach.“

„Neměj o mě strach, už budu pít jenom tři roky a potom už budu jíst stejné jídlo jako vy.“

O trin berš pregejle, o Jepaš Murš phenel: „Mamo, de man pro ostatkos mek tiro kofin u me džav miri zor te skušinel. Miri ora imar doavlas.“

Sar jov pijlas čalilas, andro veš chučilas, o mekthuleder šeleberšengero dubos le cikne angušteha avri cirdlas. Andre bari loš chudlas te chuťkerel, than thanestar, hedos hedostar, jekhvar chučila dži andre aver kralovstvos. Dikhel tele andre jarka, odoj o furmaña keren bari vika. Dikhel feder, andre len ehas zapejle dešuduj verdana le provijantoha, našti len cirdenas avri, avka chor ehas andre gararde andre čik.

O Jepaš Murš chuťel tele ke lende, palikerel lenge, aľe jon les na dikhle, čak la čupňaha maren sar maren le čore gren. Vičindas mek jekhvar zoraha, kaj le gren te na maren, hoj jov lenge o verdana andal e čik cirdela avri. O furmaña les šunde, roden le jakhenca, ko ajsa zoraha vičinel, nikas na dikhen. Roden, roden až jekh vičinel: „Dičhan, kada mek na dikhlan! Muršoro ciknoro u mek kijoda ča jepaš!“ Savore džene thoven baro asaben. O mekbareder phenel: „Tu, ajsa ciknoro, andal e phuv tut na dičhol, tu kames o verdana avri te cirdel? Tu, jepaš manušoro?“

„Šunen, te me tumenge o verdana avri cirdava, dena man ajci chaben, keci me dolidžava.“

O furmaña mek feder asanas. O mekbareder phenel avka: „Mištes, daha tut keci dolidžaha, aľe sar na cirdeha kala verdana avri, ta tut chudava kole jekhe pindrorestar a cirdava tut andre kaja čik, kaj amendar te na keres pheras.“

O Jepaš Manušoro phandlas savore verdana jekhetane le lancenca, chuťlas kijo anglu-no verdan, chudlas le dišlostar, u na sas kana, savore verdana sas pre šuki phuv.

O kočiša ačhile sar kašt, sar bar. The darandile. O mekbareder avla kijo Jepaš Manušoro, phenel leske: „Prebačín amenge, hoj tutar asahas. Na džanahas, hoj sal ajsa zoralo.“

„Mišto, prebačín av tumenge, aľe akana man den provijantos, keci lava pro vast.“

O furmaña maškar peste šuškinen, hoj zoralo šaj avel, aľe te hino ajsa ciknoro, ta pre koda leskero jekh vastoro našti lel but. „Mišto, le, keci dolidžaha, sar pes dothodam, avka mi jel.“

O Jepaš Manuš lel verdan pal verdaste, rakinel jekh upral aver pro phiko, čak trin lenge muklas. O furmaña pre leste dikhen sar diline, daratar imar na džanen, so te kerel, bo te na anena o provijantos andre le kraliskero burkos, o kralis len dela te umblavel.

O mekbareder avel kijo Jepaš manuš, phenel leske: „Mangav tut pro Del, muk amenge ala chabena, te na, o kralis amen dela te figinel.“

„Ma daran nič, phenen le kraliske, hoj te kamel, ta mi pal ma te bičhavel peskere slugadžen. Tumenge mukav trin verdana, hoj te avel tumen so te chal, niž avena khere.“

O mekbareder furmañis bičhada le kraliske avizos, hoj so pes ačilas. O Jepaš Murš chučila trival, imar sas pro barutña, pro hrañici. Thovel o verdana tele, bo šundás pal peste bari vika.

Tři roky uplynuly a Půlmuž povídá: „Mami, dej mi ještě naposledy napít a půjdu vyzkoušet svou sílu. Nadešel můj den.“

Dosyta se napil, do lesa skočil a ten nejsilnější stoletý dub malíčkem vyvrátil. Samou radostí začal poskakovat z místa na místo, z hory na horu, až najednou skočil až do jiného království. Kouká, dole v potoce povykují formani. Podívá se ještě lépe, do vody jim zapadlo dvanáct vozů s provijantem, nemohou je vytáhnout, tak hluboko jsou zabředlé v bahně.

Půlmuž k nim seskočí dolů, pozdraví je, ale oni ho neviděli a dál bičují ubohé koně. Zavolal ještě jednou hlasitěji, aby ty koně nemlátili, on že jim ty vozy vytáhne z bahna ven. Formani ho zaslechli, hledají očima, kdo to tak hlasitě volá, nikoho nevidí. Hledají, hledají, až jeden křikne: „Hele, to jste ještě neviděli! Mrňavej mužíček a ještě k tomu poloviční.“ Všichni se dali do ohromného smíchu. Ten hlavní povídá: „Ty, takovej prťavec, ze země tě není vidět, a chceš vytáhnout ty vozy? Takovej půlčlovíček!“

„Poslyšte, když vám ty vozy vytáhnou, dáte mi tolik jídla, kolik ho unesu?“

Formani se smáli ještě víc. Ten hlavní povídá: „Dobře, dáme ti jídla, kolik uneseš, ale když ty vozy nevytáhneš, chytnu tě za tu tvou jedinou nožičku a mrštím tebou do bláta, aby sis z nás nedělal legraci.“

Půlčlovíček svázal všechny vozy k sobě řetězem, skočil k přednímu vozu, popadl ho za postroje a v okamžiku byly všechny vozy na pevné půdě.

Formani zdřevněli, zkameněli. Ten hlavní přistoupil k Půlčlověku a povídá: „Promiň, že jsme se ti smáli, nevěděli jsme, že jsi takový silák.“

„Dobrá, prominu vám to, ale teď mi naložte provijantu, kolik ho unesu.“

Formani si mezi sebou šeptají, sílu že teda má, ale do tý svý jedny ručičky toho přece nemůže pobrat moc. „No dobře, naber si, kolik uneseš, ať je to tak, jak jsme se dohodli.“

Půlčlověk bere vůz po vozu, naskládá jeden na druhý, popadne je a nechá jim jenom tři. Formani na něj koukají jako vyjevení, nevědí, co si počít ze samého strachu, protože když nedovezou provijant králi do zámku, král je dá oběsit.

Hlavní přistoupí k Půlčlověku a povídá: „Proboha tě prosím, nech nám to jídlo, jinak nás dá král pověsit.“

„Ničeho se nebojte, řekněte králi, ať za mnou pošle své vojsko, bude-li chtít. A vám nechávám tři vozy, abyste měli co jíst, než dojedete domů.“

Hlavní forman poslal králi zprávu, co se stalo. Půlmuž třikrát skočil a už byl na hranicích. Složil vozy, protože za sebou slyšel ohromný rámus.

Dikhel, jekh regimentos slugadža pal leste traden. Odoj akurat ehas igen purano veš, thule dubi the buki. So jov kerel, so na, lel te ukharel te čhingerel avri o dubi the o buki le džarenca koreñenca u than paš thaneste zarakindas lenge o drom. O slugadža dijader našti džanas.

O Jepaš Manuš phenel le slugadženge: „Ma troman pes pal mande te mukel. Tumen ajse zorale na san, kaj man te premožinen. Te tumen manca marena, džide na ačhona. Visa-lon šukares ke tumaro kralis, phenen leske, hoj me nič na čordom, aľe ilom mange oda, so amen dothodam le furmañenca, vaš oda, hoj lenge cirdnom avri o verdana andal e čik.“

No so has te kerel o slugadža? Visaľile pale u rozvakerde le kraliske savoro, so pes lenge ačhilas.

O Jepaš Manuš so vajkecivar chuľilas, imar ehas khere. E daj o dad ačhle mulenge daratar, hoj oda sa provijantos varekhaj čordas.

„Mamo, dado, ma daran, oda nane čordo, me kada sa mange vislužindom. Andom tumenge kala chabena, kaj tumen te avel so te chal, niž me avava pale andal o svetos. Ma rušen, kerava tumenge čepo pharo jilo, aľe tajsa tosara man mukava andro svetos. Naštik me mira zoraha ačhav khere, kamav la te chasňarel.“

E daj o dad rovenas gravčinenas: „Jaj, amaro ľubo sovnakuno Jepaš Muršoro, tu amen mukeha korkoren pro phuripen?“ O dad pes zbatorindas u phenel: „Mro kedvešno Jepaš Čhavoro, ma dža ñikhaj, sem ehin amen sostar te dživel, dikh, keci chabena andal, kaj amen dujđenore kajci chabena upre chaha?“ La dake čak o apsa čhordonas.

„Mro kedvešno ľubo dajori, ma rov, ma ker mre jileske phares, me ča andro svetos chutava, miri zor probalınava, takoj ke tumende pale avava. Muken man, bo inakšeder našti dživav pre kada svetos.“

No so šaj kerde e daj o dad? O Jepaš Muršoro mek lenge kerđas baro sklados, kaj len t'avel oda sa provijantos kaj te rakinel, e garaža perdal o eña verdana u pro trito d'ives ačh Devleha, dža Devleha, geľlas andro svetos.

Pregeľlas baro drom, aľ doavlas andro baro veš, odoj šundas bari vika. Džal dijader, so dikhel, so na, sem oda kaja mľaka, kaja ľen, so andre late zapejle o dešuduj verdana le provijantoha! Pale hin dešuduj verdana andre pejle andre čik, andre mľaka! Aľe na chabnaha, trastenca! Soske čak adarig phiren, te furt andre čik zaperen? O kočiša le gren maren sar maren, o čore graja našti le verdanenca čalaven.

Chuľel kija lende o Jepaš Muršoro, phenel: „Ma maren le gren avka, dikhen, hoj o verdana hin zapejle dži andro oši!“

O kočiša dikhen khatar peste, na dikhen ñikas.

„Ake som!“ phenel o Jepaš Manušoro. O kočiša chudle te asal, phenel lengero bareder: „Jojjoj! Andal savo svetos sal tu? Mek kajse jepašore manušores na dikhľam! Sar tu tromas

Kouká, žene se za ním regiment vojáků. Byl tam právě ten starý les, silné duby a buky. A co on udělá, co ne, vytrhne, vyrve duby a buky i s kořeny a do posledního místečka zatarasil vojsku cestu. Vojáci nemohli dál.

Půlčlověk povídá: „Neopovažujte se za mnou pustit! Tak silní nejste, abyste mě přemohli. Pustíte-li se se mnou do boje, živí nezůstanete. Vraťte se ke svému králi a řekněte mu, že já nic neukradl, že jsem si vzal jenom to, na čem jsme se dohodli s formany, za to, že jsem jim vytáhl vozy z bahna.“

Co měli vojáci dělat? Vrátili se ke králi a vyprávěli mu, co se stalo.

Půlčlověk ještě párkrát skočil a byl doma. Matka a otec byli strachy bez sebe, že ten provijant někde ukradl.

„Mami, tati, nebojte se, to není kradené, poctivě jsem si to vysloužil. Přinesl jsem vám tohle všechno jídlo, abyste měli co jíst, než se vrátím ze světa. Nezlobte se, že vás teď trochu zarmoutím, ale zítra se vydám do světa. Nemůžu přece s tou svou silou sedět doma, musím ji nějak využít.“

Rodiče plakali naříkali: „Jéjéjé, náš milý, zlatý Půlčlovíčku, ty nás necháš ve stáří samotné?“ Ale otec se vzchopil a povídá: „Můj drahý Půlsynku, nikam nechod, máme teď přece z čeho žít, podívej, kolik jídla jsi přinesl, kde bychom to mohli sníst my dva sami?“ A matce jen proudí z očí slzy.

„Má drahá, milá matičko, neplač, nermuť moje srdce, já jen co do světa skočím, jen co vyzkouším svou sílu, hned se zase vrátím. Pusťte mě, protože jinak bych nemohl žít na tomhle světě.“

Co mohli rodiče dělat? Půlčlověk jim ještě udělal sklad, aby měli kam všechen ten provijant uložit, garáž na devět vozů, a třetího dne se rozloučil a šel do světa.

Ušel dlouhou cestu, až přišel do hustého lesa, kde slyšel ohromný rámus. Jde dál, co vidí, co nevidí, zase ta samá bažina, zase ten potok, kam zapadlo dvanáct vozů s provijantem. A zase je tu dvanáct vozů zapadlých v bažině, v blátě. Tentokrát ne s jídlem, nýbrž se železem. Proč tudy pořád jezdí, když tu pořád zapadávají do bahna? Kočí bijou koně a ti ubozí koně nejsou s to vozy ani pohnout.

Přiskočí k nim Půlmužíček, povídá: „Nemlaťte ty koně tak! Nevidíte, že máte vozy zapadlé až po oje?“

Kočí se rozhlížejí kolem sebe, nikoho nevidí.

„Tady jsem!“ povídá Půlmužíček. Kočí se dali do smíchu a jejich hlavní povídá: „Jojoj! Z jakéhopak jsi ty světa? Takovýho polovičného človíčka jsme ještě neviděli. Jak se opova-

amenge te parančolinel? Dža tu tuke tire dromeha, te na, ta tuke ruginava andre bul, hoj tut rakheha dži pre aver svetos.“

O Jepaš Murš ča asalas. „Na kamav tuke pařiv te čhinel, aľe ča de, rugin mange andre bul!“

O kočišis ehas igen choľamen, hoj pes leske ajso cinonoro ačhaďa, kamľa les te ruginel, aľe o Jepaš Manuš les chudľas pindrestar, čhidas les upre učones, u sar perelas tele, ta les chudľas u thodas les pre phuv. „Paľiker le Devleske, hoj me na som olendar, so murdaren. Te kamľomas, ta tut čhidomas dži upre andro aver svetos.“

O kočišis daratar izdralas, peľlas pro khoča a mangelas les, kaj leske te omukel o dživipen u hoj te prebačinel leske.

„Mištes, prebačინava tuke, aľe masovar ľiker e čhib. No šunen, kočišale, akana me tumenge cirdava o verdana avri andal e čik, aľe ča akor, te man dena ajci trasta, keci me dolidžava.“

„Mištes! Mištes!“ vičinde savore jekhe mujeha.

Lel o Jepaš Murš – o verdana garade chor andre čik – phandel o verdana jekhetane lancenca, cirdel avri. Rakinkerel o trasta pre jekh kopa, čhidas peske pro phiko. „O verdana tumenge mukav, kaj te na džan pešo. O trasta ajci, keci dolidžav, mange ilom, sar pr’oda tumen priačhilan. Nič tumenge na čordom. Džan Devleha, pozdravinen mandar tumare kraľis, hoj pre mande te na rušel. Kala trasta leske anava pale, sar miri zor probaľinava.“

O Jepaš Manuš ľidžal o trasta, gondolinel: „Ko mange ole trastendar šaj kerel buzogaňis?“

„So sal ajso smutno, mročho, so tut dukhal?“

K’oda vakerel? O hlasos šunav, űikas na dikhav. Pro trasta peske bešća o jepaš čirikloro.

„Jaj, jepaš čirikleja, nič man na dukhal, ča na džanav, ko mange kale trastendar kerela buzogaňis, ajso, so leha šaj bondarav, sar čak kamava.“

„Ma dara, me džanav ajse harťastar, so tuke ajso buzogaňis kerela. Me tut odoj ľidžava.“

„Avas sidaras, bo ola furmaňa, so lenge ilom o trasta, prastanas le kraľiske te phukavel.“

O Jepaš Murš chuťelas hedos hedostar, o čiriklo leske sikhavelas o drom, až avle andre oda tham, kaj oda harťas ehas. O Jepašoro čhidas o trasta pal o phiko, až o calo foros izdrandila.

Avel avri o harťas the leskere tovariša, trašaha daraha dikhen, so pes kerel, bari, uči kopa trasta pre dvora, aľe verdana nane, manuš nane.

„Šundom, hoj tu sal mekfeder harťas pre kada svetos. Kampel mange, kaj mange te keres ole trastendar eňacentengero buzogaňis.“

O harťas dikhel khatar peste, k’oda vakerel? Jaj! Kajso manušoro u mek kijoda ča jepaš! Jekh jakh, jekh čang, jekh vast! „Dičhan, kajso čoro čudakocis!“

žuješ nám rozkazovat? Jdi svou cestou, nebo tě nakopnu do prdele, že se ocitneš až na onom světě.“

Půlmuž se jen usmíval: „Já tě nechci urazit, ale buď tak hodný, a kopni mě do prdele.“

Kočího rozzuřilo, že se mu takový malilinký troufl postavil, chtěl ho kopnout, ale půlčlověk ho popadl za nohu, vyhodil ho do výšky, a když padal, chytil ho a postavil ho na zem. „Poděkuj Bohu, že já nejsem z těch, kdo rádi zabíjejí. Kdybych chtěl, mrštím s tebou až na onen svět.“

Kočí se strachy třásl, padl na kolena a prosil, aby ho nechal naživu a odpustil mu.

„Dobře, odpustím ti, ale příště si dej pozor na jazyk. No a teď poslyšte, vy kočí, já vám vytáhnu vaše vozy z bláta, když mi dáte tolik železa, kolik unesu.“

„Dobře, dobře!“ zvolali všichni jedním hlasem.

Sebere se Půlmuž – vozy jsou zabředlé hluboko v bahně – sváže vozy řetězem a vytáhne je. Naskládá železo na hromadu a hodil si to na rameno. „Vozy vám nechám, abyste nemuseli jít pěšky. A železa jsem si vzal, kolik unesu, jak jste souhlasili. Nic jsem vám neukradl. Jděte sbohem a pozdravujte vašeho krále, ať se na mě nezlobí. Železo mu přinesu zpátky, až vyzkouším svou sílu.“

Půlčlověk nese železo a přemýšlí: „Kdo by mě tak z toho železa dovedl ukovat kyj?“

„Co jsi tak smutný, synku, co tě bolí?“

Kdo to mluví? Hlas slyším, ale nikho nevidím. Na železo usedl půlptáček.

„Ach půlptáčku, nic mě nebolí, jenom nevím, kdo by mi z tohodle železa ukul takový kyj, abych s ním mohl mávat, jak se mi zachce.“

„Nedělej si starosti, já vím o kováři, který ti takový kyj ukuje. Dovedu tě tam.“

„Tak honem, pospěšmě si, protože ti formani, kterým jsem sebral železo, běželi žalovat králi.“

Půlčlověk skákal od hory k hoře, ptáček mu ukazoval cestu, až přišli do kraje, kde žil kovář. Půlčlověk shodil železo na zem a celé město se zatřásl.

Kovář vyjde ven, i jeho tovaryši, s hrůzou koukají, co se to děje, obrovská hromada železa na dvoře, vozy nikde, nikde žádný člověk.

„Slyšel jsem, že jsi nejlepší kovář na tomhle světě. Potřebuju, abys mi z tohodle železa ukoval devíticentový kyj.“

Kovář se rozhlíží kolem sebe, kouká, kdo to mluví. Jejda! Takový človíček a ještě k tomu je ho jen půlka! Jedno oko, jedna noha, jedna ruka. „Hele toho ubohýho mrzáčka!“

„Tu tromas man te prasavel?“ phendās o Jepaš Manuš. Iļas o trasta, čhidās len učas andro luftos, o hartās the o tovariša prastandīle pal savore seri, kaj o trasta pre lende te na peren.

Sar imar perkerde o trasta pre phuv, avļas o hartās kija leste daraha trašaha, izdrandones, mangelas pes leske šukares, kaj leske te odmukel.

„Paļiker le Devleske, hoj som Rom. Te na uļomas Rom, ta tut sikhadomas moresis! Aļe amen o Roma sam kovlejšeskere, amen na las čore manušes avri pro asaben, le kaļikendar na keras pheras. Na kamas ņikaske dukh te kerel.“

„Čak imar ma ruš, Jepaš Manušēja, phen, so vaš tuke šaj kerav.“

„Kereha mange ale trastendar ajsō buzogaņis, hoj šaj leha bondarav, sar kamava.“

O tovariša parņile avri: „Ajsō buzogaņis mek šoha na kerahas.“

„No ča zumaven, probalinen, skušinen. Mangen le Devles, o Del tumenge pomožinela.“

Trin dīves trin raťa kerenas o dešuduj tovariša o buzogaņis. O foros izdralas, sar demavenas pro trast. Pro štarto dīves avļas o Jepaš Manuš te dikhel. Pre dvora pašlōl o buzogaņis. Calo dvora zapašlīļa. Lel les andro vast, bondarel leha upral o šero. Ajsi balvaj lestar džalās, hoj o hartās the o dešuduj tovariša peļle pre phuv.

„No lači buči kerdan,“ phenel o Jepaš Manuš. „Sar avava pale andal o svetos, ta tumenge vaš tumari buči poņinava. Ole trastestar, so ačhīļa, šaj tumenge keren lanci petala, šaj len bikenen, chudena o love. Man akana love nane.“

O Jepaš Manuš chuēlas hedōs hedostar, veš vešestar, foros forostar, dikhelas pašal pes-te, sava seraha te džal. Sava rigaha. Mukļas pes ola seraha, kaj o kham džal. Avļa andro jekh foros, so sas uprecirdlo kale pochtaneha. The o burkos sas uprecirdlo kaļa lepedaha. S’oda šaj avel, čudaļinelas pes o Jepaš Manuš. Bokhalo sas, ta geļļas andre karčma. Savore džene pre leste ča denas avri o jakha, kajse jepaše manušes mek na dikhle.

O Jepaš Manuš geļļas direkt ko karčmaris, mangļas peske te chal te pijel. Sar chaļās ča-ļīļas, phučel: „Šun karčmarina, phen čak mange, soske o foros učardo kale pochtanenca?“

„Te me tuke phenava, th’avka tu na džaneha oleha nič te kerel.“

„Ča ma starin tut, phen mange savoro, so pes andre kada foros kerel.“

„Ta te kames te džanel, čak šun. O kraļis mušinel sako rat te bičhavel eņa slugadžen pre varta u džī tosara o slugadža našlon. ņiko na džanel kaj.“

„Mišto, karčmarina, dža phen le kraļiske, mi bičhavel vaš mange štar pari gren, me leske mentinava avri savoro.“

O karčmaris daralas pal o kraļis te džal, aļe sar dikhļas o buzogaņis, ta mek goreder daralas le Jepaše Manušestar. Geļļas. Andre brana sa rozvakerdā le vatrašenge, o kraļis mindar diņa te astarel štare pari grajen u bičhada vaš o Jepaš Manuš.

„Ty si troufáš se mi posmívat?“ povídá Půlčlověk. Vzal železo, vyhodil ho vysoko do vzduchu, kovář a tovaryši se rozprchlí do všech stran, aby na ně nepadlo.

A když už to železo popadalo zpátky na zem, přistoupil k němu kovář roztřesený strachem a hrůzou a pěkně ho prosil, aby mu odpustil.

„Děkuj Bohu, že jsem Rom. Kdybych nebyl Rom, naučil bych tě móresům! Ale my Romové máme měkké srdce, ubožákům se neposmíváme, z mrzáků si neděláme legraci. Nikomu neublížujeme.“

„Tak už se nezlob, Půlčlověče, řekni, co pro tebe můžu udělat.“

„Uděláš mi z tohoto železa takový kyj, abych s ním mohl točit podle libosti.“

Tovaryši zbledli. „Takový kyj jsme ještě nikdy nedělali.“

„No, jen to zkuste, zprubněte, pokuste se o to. Poproste Boha a on vám pomůže.“

Tři dny a tři noci kovalo dvanáct tovaryšů kyj. Město se třásl, jak bušili do železa. Čtvrtého dne se Půlčlověk přišel podívat. Na dvoře leží kyj. Zalehl celý dvůr. Vezme ho do ruky a točí s ním nad hlavou. Rozvířil takový vítr, že kovář i dvanáct tovaryšů padli na zem.

„Dobrou práci jste vykonali,“ povídá Půlčlověk. „Až se vrátím ze světa, zapalátím vám za ni. A ze železa, co zbylo, si může ukovat řetězy, podkovy, můžete je prodat a dostanete peníze. Já teď peníze nemám.“

Půlčlověk skákal od hory k hoře, od lesa k lesu, od města k městu a rozhlížel se, kudy se dát dál. Kterým směrem. Pustil se tím směrem, kudy putuje slunce. Přišel do jednoho města, které bylo potažené černým sukнем. I hrad byl zakryt černými dekami. Co to může znamenat, podívoval se Půlčlověk. Měl hlad a tak zašel do hospody. Všichni na něj vyvali oči, takového půl člověka ještě neviděli.

Půlčlověk šel rovnou k hospodskému a objednal si jídlo a pití. Když se dosyta najedl, ptá se: „Poslyš, krčmáři, řekni mi, proč je město zakryto černým sukнем?“

„I když ti to řeknu, stejně s tím nic nespravíš.“

„Jen se nestarej, a pěkně mi všechno řekni, co se v tomhle městě děje.“

„Když to tedy chceš vědět, tak poslouvej. Král musí každou noc poslat devět vojáků na vartu a do rána ti vojáci zmizí. Nikdo neví kam.“

„Dobře, krčmáři, jdi a řekni králi, ať pro mě pošle čtyři páry koní, já ho ze všeho vysvobodím.“

Hospodský se bál jít za králem, ale když uviděl kyj, ještě víc se bál Půlčlověka. A tak šel. V bráně všechno vylíčil strážcům a král dal hned zapřáhnout čtyři páry koní a poslal vůz pro Půlčlověka.

„Palikerav tuke, karčmarina, pořnava tuke, sar avava pale andal o svetos. Akana man nane love.“ Avlas avri, kamelas te bešel pro verdan, aŕe dikhlas, hoj o verdan phadola tel leskero buzogańis. „No sem, miro buzogańis vařinel eńavardeř centi. Čak džan pale, me chuřava, pař e brana tumen uřarava.“ Bondarda le buzgańiha, o graja andre dar terďile pro palune pindre a dine avka te denašel, hoj len o kočiřa na birinenas te ačhavel. O Jepař Manuř soča jekhvar chuřilas, takoj pař o burkos terďilas, ař o burkos izdrandilas. Jekh ora uřarelas, niř o řtar pari graja le verdaneha avle pal leste.

Sa o personařis ča dikhenas pal o obklaki, bo daratar trařatar na tromandile tele te avel. O Jepař Manuř peske le buzogańiha bondarelas, ajsi balvaj lestar džalaz, hoj savoro andre balvaj čak hurńialolas.

O kralis dińa le Jepaře Manuřes te vičinel kija peste.

„Kralina, avlom ke tute, kaj tut andal tiro pharipen avri te mentinav. Te dela o Del, avava tuke pre bari chasna. Čak mange phen savoro dojekh lav, so pes adaj ke tumende ačhilas.“

O kralis dikhlas, hoj les hin ča jekh čang, jekh vast, jekh jakh, aŕe godi the zor les hin buter sar řelbiře murřen. Na asalas lestar, na prasavelas les. Thodař leske kovlo kreslos, dińas te anel so jekh aver chabena pijibena, phendař: „No řun, mro řubo Jepař Manuřeja, phenava tuke savoro, kaj savorestar te džanes. Andre miro them imar nane čak eńa slugadřa a the ola muřinen aja rat pre varta te džal. Tajsja man imar n'avela andre miro kralovstvov ańi jekh slugadřis. Deřuduje svetengere slugadřa imar nařlile, deřuduje svetengere krala nařlile, akana nařlola the amaro kralovstvov.“

O Jepař Manuř řunelas le kraliskere lava. „Mek mange phen, kralina, ņiko mek na dikhlas oles, so le slugadřen nařavel?“

„Jaj, ča te dikhlamas!“

„No miřto, sikhaven mange oja varta, kaj o slugadřa nařlon. U anen mange odoj te chal te pijel.“

Sar les o sluhi ande kije strařńica, o Jepař Muřř peske pařlila, bo sas khino, zuńimen le bare dromestar. Zorales suřas andre. Sovelas, na chibinlas imar čak deř minuti dži jepař rat.

„Mro čhavoro, uřti, uřti, bo imar jepař rat! Sigo uřti opre!“ O jepař čirikloro hurńisařila kija leste, uřtavelas les, aŕe o Jepař Manuř sovel ta sovel. „Ma sov, ela tuha phujes!“ o jepař čirikloro les đubinel andro muj. „Uřti, tro meriben figinel pro sano thavoro.“

O Jepař Manuř chuřlas upre akurat o trubi trubinenas jepař rat. Čak jekhvar řunel bari hermavica, o burkos the e vratńica izdral, jov chudel andro vast o buzogańis, avel bari balvaj, del pes anglal baro, džungalo čiriklo. Ajsjo baro, ajsjo džungalo, hoj dar pre leste te dikhel.

„Děkuju ti, krčmáři, zaplatím ti, až se vrátím ze světa. Teď nemám peníze.“ Vyšel ven, chce nasednout na vůz, ale vidí, že by se vůz zbortil pod jeho kyjem. „No jo, vždyť můj kyj váží devět centů. Vraťte se, já k hradu doskočím a u brány na vás počkám.“ Zatočil kyjem, koně se postavili na zadní nohy a dali se do takového běhu, že je kočí nemohli zastavit. Půlčlověk sotva jednou skočil, už stál u hradu, až se hrad se otrásl. Celou hodinu čekal, než za ním dojeli čtyři páry koní s vozem.

Všechnen personál vyhlížel z okna, samým strachem si netroufali sejít dolů. Půlčlověk točil kyjem a dělal se takový vítr, že v tom větru všechno lítalo.

Král si dal Půlčlověka k sobě povolát.

„Králi, přišel jsem, abych tě vysvobodil z tvých nesnází. Dá-li Bůh, budeš mít ze mě užitek. Jen mi všechno dopodrobna vypověz, co se to tu u vás děje.“

Král viděl, že má sice jen jednu nohu, jednu ruku, jedno oko, ale zato rozumu a síly za sto dvacet chlapů. Nesmál se mu, neposmíval. Nabídl mu měkké křeslo, dal mu donést nejruznější jídla a pití. Řekl: „Tak poslyš, můj milý Půlčlověče, řeknu ti všechno, abys o všem věděl. V mé zemi nezbylo než devět vojáků a i ti musí dnes v noci na vartu. Zítra už nebudu mít ve svém království ani jednoho vojáka. Zmizelo vojsko z dvanácti světů, zmizeli králové z dvanácti světů, a teď vezme za své i naše království.“

Půlčlověk naslouchal královým slovům. „Řekni mi, králi, ještě nikdo neviděl, kdo ty vojáky hubí?“

„Jaj, kéž bychom to viděli!“

„No dobře, ukažte mi tu vartu, kde se vojáci ztrácejí. A přineste mi tam jídlo a pití.“

Když ho sluhové dovedli na strážnici, Půlčlověk si lehl, protože byl vysílený, unavený tou dlouhou cestou. Pevně usnul. Spal a už nechybělo než deset minut do půlnoci.

„Synku, probud' se, probud' se, už je půlnoc! Rychle vstávej!“ To k němu přiletěl půlptáček a budil ho. Ale Půlčlověk spal a spal. „Nespi, bude s tebou zle!“ Půlptáček ho klove do obličeje. „Vstaň, život ti visí na tenké nitce.“

Půlčlověk vyskočil akorát když troubili půlnoc. Najednou slyší ohromnou bouřku, hrad se třese, vrátnice se třese, popadne do ruky kyj, přišene se víchr a objeví se obrovský, ohavný pták. Tak obrovský, tak ohavný, až hrůza pohledět.

„Ohó, kajse džungalore kirmores jekhačangakeres, jekhajakhakeres, jekhevasteskeres mek me na dikhľom!“ diňa o čiriklo džungales te asal. „Kaj o slugadža? Phen, sidar, niž tut nakhavava!“

„Jajajaj! Igen tut keres zoraleske! Kames man te daravel? Sigeder mange phen, kaj hin ola slugadža, so kadaj phirenas pre varta! Kaj len thodaľ?“

„Hohó, ta tu, kirmoreja, tromas mandar te phučel, kaj o slugadža, so phirenas pre varta? Kames te dikhel, so lenca kerďom? Dikheha, sar nakhavava the tut.“

„Na kamav tuke pativ te čhinel, aľe ča probaľin man te chal.“

O čiriklo andre bari choľi kamelas pre leste te perel, aľe o Jepaš Manuš leske thodaľ o buzogaňis kijo piskos u chudľas les meňatar. Avka sar le čirikles ľikerelas, phučel lestar: „Ta so, chas man?“ u kikiďľas leske feder e men.

O čiriklo tašľindos chudľas pes le Jepaše Manušeske ta mangel. „Mangav tut šukares, me imar som phuri, buter imar adaj n'avava, muk man, igen šukares tut mangav.“

„Na mukav tut, niž mange na pheneha, kaj ehin ola slugadža.“

„Phenava tuke savoro, čak man muk andal tiro vast!“

O Jepaš Manuš lake čepo pomukľas e men. „Vaker sig, nane man časos.“

E čirikľi kam nakam diňa te vakerel. „Šun adaj, Jepaše Manušeja, me na som pal kada svetos. Miro svetos hin tel e phuv. Odoj imar nane nipos, čak jekh miro čhavo, o Jepaš Harnaďis. Jov na chal nič, ča le manušen. Perše le slugadžen a palis le civilen.“

„Chochaves man, čirikľije! Na vakeres čačipen.“

„No mištes. Šun, oda avka hin. Me mušinav ole manušen te chal, palis bijanav eňa jandre, ola eňa jandere jov chal, miro čhavo o Jepaš Harnaďis. Olestar les hin ajsi zor. Akana andre leste hin dešudujesvetengeri zor. Ňiko pre leste na khelela avri, bo mek te pes rakhľahas ajsi dženo, so hino ajsi zoralo sar jov. Mek the te avľahas zoraleder, ta les na murdarla, bo leskero dživipen hin garudo avrether.“

„Akana mange phen, kaj hin leskero dživipen garudo.“

„Kada me tuke na džanav te phenel.“

O Jepaš Manuš feder kikiďľas la čirikľakeri men. „Te mange na pheneha, tiro dživipen avka džala.“

„Šaj man the murdares, aľe me na džanav, kaj leskero dživipen garudo, hijaba som leskeri daj.“

„No mištes, čirikľije, omukav tuke tiro dživipen, aľe mušines man te ľidžal pre tiro svetos, kaj tiro čhavo bešel.“

„Šun, Jepaše Manušeja, me džanav, hoj pre mande sal zoralo, aľe pre miro čhavo sal slabo, čišľo. Ačh tu tuke pre tiro svetos, bo sar tut miro čhavo dikhela, aňi vast pre tute na kampela leske te thovel, ča pre tute phurdela a pro umblal tut labarla.“

„Hohó, tak ošklivého červíčka, jednonohého, jednorukého, jednookého jsem ještě neviděl!“ dal se pták do smíchu. „Kde jsou vojáci? Odpověz, rychle, než tě spolknou.“

„Jejejeje, ty ze sebe děláš nějakýho siláka! Chceš mě postrašit? Radši mi řekni, kde jsou ti vojáci, co tu chodili vartovat. Kams' je dal?“

„Ohó, tak ty se mě, červíčku, opovažuješ ptát, kde jsou ti vojáci, co sem chodili vartovat? Chceš vidět, co jsem s nima udělala? Hned uvidíš, až budu polykat i tebe.“

„Nechci tě urazit, ale jen se pokus mě spolknout.“

Rozzuřený pták se na něj chtěl vrhnout, ale Půlčlověk mu nastavil kyj před zobák a popadl ho za krk. Jak ptáka držel, zeptal se: „Tak co, sníš mě?“ a stiskl mu krk ještě lépe.

Pták zalykaje se začal Půlčlověka prosit: „Prosím tě pěkně, jsem už stará, dlouho tady nebudu, pusť mě, moc pěkně tě prosím.“

„Nepustím tě, dokud mi neřekneš, kde jsou vojáci.“

„Všechno ti řeknu, jenom mě pusť.“

Půlčlověk ohavné ptačici trochu povolil krk: „Mluv rychle, nemám čas.“

A tak ta ptačice začala volky nevolky vyprávět. „Poslouchej, Půlčlověče, já nejsem z tohoto světa. Můj svět leží pod zemí. Ale tam už není žádný lid, jenom můj syn, Půlzbojník. Nejí nic jiného než lidi. Nejdřív vojáky a pak civily.“

„Lžeš, ptačice! Nemluvíš pravdu.“

„No dobře, tak tedy poslouchej, jak to je. Ty lidi musím sežrat já, pak snesu devět vajec, ty vejce sní on, můj syn, Půlzbojník. A od toho má takovou sílu. Teď má sílu dvanácti světů. Nikdo nad ním nezvítězí, protože se ještě nenašla osoba, která by byla silnější než on. A i kdyby byl někdo silnější, stejně ho nezabije, protože jeho život je ukrytý jinde.“

„Tak mi teď řekni, kde je ukrytý jeho život.“

„To ti říct nemůžu.“

Půlčlověk stisknul ptačici krk. „Když mi to neřekneš, bude po tobě.“

„Můžeš mě třeba zabít, ale kde má ukrytý život, to nevím, i když jsem jeho matka.“

„No dobře, ptačice, nechám tě naživu, ale musíš mě donést na svět, kde bydlí tvůj syn.“

„Poslyš, Půlčlověče, já vím, že na mě jsi silný dost, ale na mého syna jsi slabý. Zůstaň si na svém světě, protože jakmile tě můj syn uvidí, ani se tě nebude muset dotknout, jen na tebe foukne a spálí tě na žhavé uhlíky.“

„Ma darav man, oda hin miri veka, aŕe imar pro ostatkos tuke phenav, hoj tut andal miro vast na mukava, niŕ man na lidŕas pre tumaro svetos.“

E ĉirikli kam nakam muŕindas te kerel, so lake o Jepaŕ Manuŕ phenda. „No beŕ pre ma a liker tut laĉhes, bo akana peraha andre phuv.“

O Jepaŕ Manuŕ phuĉlas latar, ĉi doŕidŕala the leskero buzogaŕis, e ĉirikli leske phen-
das, hoj oda ehin perdal late loki buĉori. O Jepaŕ Manuŕ beŕtas pre late, jekhvar avlas bari her-
mavica, e phuv phundriŕa, phutersaŕiŕa, a jon perenas pre aver svetos. Sar jon hurŕisaŕonas,
e ĉirikli les kamelas vaj keĉivar te ĉhivel tele pal o dumo, aŕe o Jepaŕ Manuŕ pes na diŕas. Pe-
renas ta perenas mindig tele, aŕ pre aver rat doavle pre lakero svetos.

„No, me imar dureder naŕti dŕav. Miro ĉhavo na beŕel pre kada svetos, aŕe dŕi pre
amaro deŕudujto svetos. Kada hin igen dur. Me ŕaj ke leste dŕav ĉa jekhvar berŕeste te
oslavinel leskeri zor. Vaŕ mire jandre phirel sako d'ives aver ĉiriklo u hordinel leske. To-
sara peske avela vaŕe. Me imar tuke naŕti niĉ pomoŕinav, te bi man mindar kadaj mur-
darehas.“

O Jepaŕ Manuŕ la andal o vast na muklas. Ĉa phares gondolinel, so te kerel. „Ŗun, ĉi-
riklije, phen mange, kaj ehin tiri zor.“

„Miri zor ehin andre mande, miri zor nane garuĉi.“

Aŕe o Jepaŕ Manuŕ pes na diŕas ĉa avka te marel tele. Skikidlas lake feder e men. Sar
jov lake e men zorales skikidlas, e ĉirikli chudlas te marel le phakenca andre bari dukh. Sar
joj marelas le phakenca, le Jepaŕe Manuŕeske demaĉa andro jahka udud. Dikhel feder, dikhel,
hoj maŕkar o phaka la ehin garude duj sovnakune pora. Mindar ola duj pora ĉindas avri, e ĉi-
rikli mindar slabisaŕilas u beŕtas peske pre phuv.

„Dikhes, ĉiriklije, kamehas man te chochavel. Tiri zor hin garuĉi andre ola duj sovn-
kune pora. Nane avka? Phen mange ĉaĉipen!“

„Avka hin, avka hin,“ phendas e ĉirikli.

O Jepaŕ Manuŕ lake skikidlas e men. „Akana mange phen, kaj tiri trito por garuĉi!“

E ĉirikli dikhlas, hoj lestar naŕti kerel pheras. „Ŗun kadaj, mro ŕubo Jepaŕ Manuŕoro,
phenav tuke ĉaĉipen. Andre ola duj sovnakune pora, so cirdlal avri, ehas ajsi zor, hoj ŕaj ŕigen-
ĉom pre mire phaka jekh regementos slugadŕa. Aŕe akana imar man phares vazdava pal
e phuv. Mek jekh sovnakuŕi por mange garuĉi andre miri pori, aŕe kadi por mange muk,
mangav tut ŕukares. Bo te la avri cirdeha, me merava.“

O Jepaŕ Manuŕ gondolinel, so kamel te kerel. Aŕe les na has ajso jilo, hoj varekaske
dukh te kerel, hoj varekas te murdarel. „Ŗun, ĉiriklije, me tiro dŕivipen na kamav te lel, ĉak
kamav ĉaĉipen te dŕanel. U mek kada kamav, kaj tu imar niŕda ŕoha pre amaro svetos te na
aves le manuŕen te chal.“

„Nevyhrožuj, to je moje věc, ale říkám ti naposledy, že tě z ruky nepustím, dokud mě nedoneseš na váš svět.“

Ptačice musela, ať chtěla nebo ne, dělat, co jí Půlčlověk nařídil. „No, nasedni si na mě a dobře se drž, protože teď budeme padat pod zem.“

Půlčlověk se jí zeptal, jestli unese taky jeho kyj a ptačice řekla, že je to pro ni lehká věc. Půlčlověk na ni nasedl, strhla se bouřka, země se otevřela, rozevřela, a oni padali na druhý svět. Jak tak letěli, ptačice ho chtěla několikrát shodit, ale Půlčlověk se nedal. Padali a padali pořád dolů, až příští noci dorazili na její svět.

„Dál už jít nemůžu. Můj syn tady nebydlí, bydlí až v našem dvanáctém světě. A to je daleko. Chodím k němu na návštěvu jen jednou za rok, abych oslavila jeho sílu. Pro moje vejce si každý den chodí jiný pták a nosí mu je. Zítra si pro ně přijde. Víc už ti nemůžu pomoci, i kdybys mě tady zabil.“

Půlčlověk ji ale z ruky nepustil. Usilovně přemýšlel, co má dělat dál. „Poslyš, ptačice, řekni mi, kde ty máš svou sílu?“

„Já mám svou sílu v sobě. Nemám ji schovanou nikde jinde.“

Ale Půlčlověk se nedal jen tak odbýt. Pořádně ji stisknul krk. A jak jí tak silně tiskl, začala ptačice bolestí tlouct křídly. A jak tak tloukla křídly, Půlčlověku blesklo do očí světlo. Podívá se lépe a vidí, že má mezi křídly schovaná dvě zlatá péra. Hned jí ta péra vytrhl, ptačice zeslábla a usedla na zem.

„Vidíš, ty ptačice, chtěla jsi mě oklamat. Sílu máš schovanou v těchhle dvou zlatých perech. Není to tak? Pověz pravdu!“

„Je to tak, je to tak!“ řekla ptačice.

Půlčlověk jí znova stikl krk. „A teď mi řekni, kde máš schované svoje třetí zlaté pero!“

Ptačice viděla, že s ním nejsou žerty. „Poslyš, můj milý Půlčlovíčku, řeknu ti teda pravdu. V těch dvou zlatých perech, co jsi mi vytrhl, je taková síla, že bych na svých křídlech unesla regiment vojáků. Ale teď už se sotva zvednu ze země. Ještě jedno zlaté pero mám schované v ocase, ale to mi nech, pěkně tě prosím. Protože kdybys ho vytrhl, umřu.“

Půlčlověk přemýšlí, co má dělat. Neměl to srdce, aby někomu ublížil nebo aby někoho zabil. „Poslyš, ptačice, já tě nechci připravit o život, chci jen vědět pravdu. A ještě to chci, abys už nikdy nevlétěla na náš svět a nežrala nám lidi.“

Ake so šunel o Jepaš Manuš, so na, vareso leske hučinel andro kan. O Jepaš čiriklo leske beštas pro kan u phenel: „Sigo sig, chuči pre sera! Kaja gula, so pre tute hin višimen, chude la andro vast u čhiv la pale odoj, khatar sas višimen.“

Mek lačhes o jepaš čiriklo avri na phendas sa, imar e gula fíí, fííí – te na chučilahas pre sera o Jepaš Manuš, e gula leske tašindahas prosto andro šero. Aŕe jov e gula chudlas andro vast, mek keradi ehas, u čhidas la pale andre kaja rig, khatar avlas.

„Ma dara,“ phenel o jepaš čiriklo, „akana tut imar o Jepaš Harnašis na dikhel, bo oja gula, so tu cirdlal pale, leske mardas avri leskeri jekh jakh. Imar hino koro. Aŕe oja jakh na sas ča ajsi, običajno, oja jakh hiši ajsi, hoj te la thoveha kija tiri jakh, dikheha, so khere kerel trodad the tri daj.“

O Jepaš Manuš pes začudašindas u gondolinlas, sar oja jakh te dochudel. „Šun kadaj, mro lubo jepaš čirikloro, koja jakh bi mange kampelas. Kamav te džanel, so kerel miro dad miri daj. Dukhal man pal lende o jilo.“

„Me tuke na džanav te phenel. Ča kada džanav, hoj leskeri jakh chučilas avri le kominoha igen učes. Kaj našlilas, oda me na džanav. Aŕe šun, so tuke phenav. Mek čhin avri la čiriklake eña kale pora, avna tuke pre bari pomoca, sar pre tute avla bibacht.“ Sar o jepaš čiriklo kala lava phendas, našlilas.

O Jepaš Manuš gejlas kije čirikli, manglas la šukares, či mek šaj lake čhingerel avri lakere eña kale pora. Čhindas lake avri, thođas len andre žeba, ačh Devleha, dža Devleha, joj gejlas peskere dromeha u o Jepaš manuš pes muklas ola rigaha, khatar avlas e gula.

Chuđerel than thanestar, hedos hedostar, sera seratar, až dochuťlas dži kijo baro paši, kijo moros. Dureder imar našti džalas, bo o moros ehas baro, chor, te pre chuťel na prechuťlahas. I thođas pes te bešel nadur le pašestar a gondolinel, so te kerel dijader. Ehas baro bokhalo, gejlas ko paši, hoj peske te chudel mačhen, aŕe so dikhel, so na, všelijaka stvori, mače, krokodila, alati, obludi pre leste aven, o jakha pre leste poraven, o danda den avri, kamen les te chal. O Jepaš Manuš chudlas o buzogašis, marelas khatar peste, aŕe so buter marelas, so buter ole džungalen murdarkerlas, so buter pre leste džanas aver ta aver. Kajčak jov na preačhilas, marelas khatar peste sa het, čak kija raši, sar imar na birinelas, savoro našlilas.

O Jepaš Manuš thođas tele o buzogašis, zušimen sas, khino, bokhalo, o goja andre leske bondaľonas bokhatar. Kerđas e jag, kamel te chudel mačhores, aŕe jekhvar šunel, andal o paši avel hlasos: „Jepaš Manušoro, ma cha tu kale mačhendar, mindar bi merehas. Kala sa stvori, so len dikhes, hin le Jepaše Harnašiskere slugadža.“

O Jepaš Manuš ačhilas sar kašt. K'oda vakerel? Dikhel, jekh cikšori sovnakuši mačhori. Igen cišonori, žuži sovnakuši. E mačhori mindar bičhavkerđas savore mačhen, kaj te roden le mačhengere kralis.

Ale co to neslyší Půlčlověk, něco mu hučí u ucha. Na uchu mu sedí Půlptáček a povídá: „Rychle uskoč na stranu. Chyt' kouli, která je na tebe vystřelena, a hoď ji tím směrem, odkud přiletěla.“

Ještě to ani půlptáček nedopověděl a už fíí, fííí – kdyby byl Půlčlověk neuskočil, koule by ho byla trefila přímo do hlavy. Ale on tu kouli popadl rukou, ještě byla horká, a hodil ji tím, směrem, odkud přiletěla.

„Neboj se,“ povídá půlptáček, „ted' už tě Půlzbojník nevidí, protože ta koule, kterou jsi mrštíł zpátky, mu vyrazila jeho jediné oko. Ted' už je slepý. Ale to oko nebylo obyčejné. Když si to oko přiložíš ke svému oku, uvidíš, co dělá tvá maminka a tvůj otec.“

Půlčlověk se podivil a jenom přemýšleł, jak to oko dostat. „Poslyš, můj drahý, milý půlptáčku, to oko bych potřeboval. Rád bych věděl, co dělá můj tatínek a moje maminka. Mému srdci se po nich stýská.“

„Nevím, jen to vím, že to jeho oko vyskočilo komínem ohromně vysoko. Kam se ztratilo – to nevím. Ale poslyš, co ti povím. Vytrhni té ptačici ještě devět černých per, přijdou ti vhod, až se dostaneš do nesnáží.“ Jak řekl půlptáček tato slova, zmizel.

Půlčlověk přistoupil k ptačici a pěkně ji poprosil, může-li si vytrhnout ještě jejích devět černých per. Vytrhl je, dal si je do kapsy a buď sbohem, jdi sbohem, ona letěla svou cestou a Půlčlověk se pustil tím směrem, odkud přiletěla koule.

Skáče z místa na místo, od hory k hoře, ze strany na stranu, až doskáká k velkému vodstvu, k moři. Dál nemohl, protože moře bylo veliké, hluboké, a nebyl by ho přeskočil. I posadil se nedaleko vody a přemýšleł, co má dělat dál. Měl hlad, šel k vodě, že si nachytá ryby, ale co nevidí, všelijaké nestvůry, ryby, krokodýli, příšery a obludy na něj útočí, valí na něj oči, cení na něj zuby, chtějí ho sežrat. Půlčlověk popadl kyj, mlátil kolem sebe, ale čím víc mlátil, čím víc těch nestvůr pobil, tím víc se na něj sáпали další a další. Jenže on nepřestal, tloukl kolem sebe dál a dál, a teprve v noci, když už byl celý vyčerpaný, se to všechno ztratilo.

Půlčlověk odložil kyj, vysílený, unavený, hladový, střeva se v něm svíjela hlady. Rozdělal oheň, chtěl si chytit rybičku, ale najednou slyší z vody hlas: „Půlčlovíčku, tyhle ryby nejez, hned bys umřel. Všechny ty stvůry, co tu vidíš, jsou Půlzbojníkovi vojáci.“

Půlčlověk strnul. Kdo to mluví? Kouká, malá zlatá rybička. Úplně malinká a čistě ze zlata. Rybička hned poslala ostatní ryby, aby vyhledaly rybího krále.

O Jepaš Manuš dural dikhel, hoj kija leste avel baro, igen baro mačo. Chudlas o buzogañis andro vast, kamel les te murdarel. Aŕe e cikñi sovnakuñi mačori kija leste prastal. „Ma ker! Sem oda amaro kralis. Ma dara lestar, jov ñikaske dukh na kerel. No aŕe šun, Jepaše Manušeja, me džanav savorestar. Džanav, hoj le Harnađiskeri daj, e čirikl'i, hiñi imar bari čori, imar ñikaske phujipen na kerla. Avela rado, te peske rakhela kirmores te chal. The kada džanav, hoj le Jepaše Harnađiskeri jakh chuñilas avri le kominoha, učas, učones. Sar chuñelas upre le kominoha, akurat odarig džalas amaro bangenakheskero čiriklo, jov la chudlas the nakhadas la.“

O Jepaš Manuš šunelas andro jilo, hoj savoro, so e mačori phenel, hin čačipen. „Ča mange phen, mri sovnakuñi mačori, sar šaj dochudav aja jakh?“

„Amaro kralis, o baro mačo, tut mušinel te prelidžal pre aver sera.“

O baro mačo, o kralis, avlas až kijo agor moroske, phuterđas o muj, ajso baro muj les sas, hoj andre gejelehas dešuduj pari graja the le verdanenca.

E sovnakuñi mači phenel le Jepaše Manušeške. „Dikhav, hoj na paťas mange. Aŕe aver drom nane, ča te des tut te nakhavel amare kralistar. Jov tut prelidžala andre peskero per.“

O baro mačo pes diñas anglal: „Ma dara, mročo, ñič pes tuke na ačhela, ča av tromades andre miro per. E sovnakuñi mačori džala tuha, kaj te na daras. Phenela tuke, so kames dijader te kerel.“

O Jepaš Manuš dikhlas pre peskero eñacentengero buzogañis. Či les o baro mačo dolidžala?

„Ma dara,“ phendas le mačengero kralis. „The tiro buzogañis nakhava tele. Ča imar av, sidar, mi tut nakhavav.“

O Jepaš Manuš ilas o buzogañis a gejlās le mačeske andro per. E sovnakuñi mačori pal leste. Sar imar ehas andro per, ajsi bari balvaj, ajsi burka the hermišagos ačhilas, hoj te na phandlahas o mačo o muj, o Jepaš Manuš tašlilahas. Ajse uče vlni pes hazdle, hoj savoro šuko pherđilas le pañeha. Le mačengero kralis pes muklas chor dži kije le moroskeri fenek, kaj leha o baro pañi te na čhivkerel.

Andre le mačeskero per ehas sar andre khereste, o mačo tel o pañi avka šukares džalas, hoj o Jepaš Manuš añi na džanelas, či džan či na. Ča baro bokhalo sas, imar na džanelas, so te kerel bokhatar.

E sovnakuñi mačori dikhel pro Jepaš Manuš u phenel: „Mušines te l'ikerel avri, na del pes ñič te kerel. Sov tuke, pre bokh bistereha.“ Avka sar čirila o Roma, te na sas so te chal, ta sovenas, choča čeporo pre bokh bisterenas.

O Jepaš Manuš zasuta. Trin d'ives, trin raťa sovelas. Uštilas, so dikhel, so na, angle leste všel'ijaka chabena, pijibena! Ča o jakha poravelas. Andre le mačeskero per! „Jaj, añi na džanav, keci me sovavas!“

Půlčlověk kouká, z dálky se k němu blíží velikánská ryba. Popadl kyj a chce ji zabít. Ale ta malá zlatá rybička k němu pospíchá: „Ne! To je náš král. Neboj se ho, ten nikomu neublíží. Ale poslyš, Půlčlověče, já vím všechno. Víím, že Zbojníková matka, ptačice, je už chudák a že už nemůže provést nikomu nic zlého. Bude ráda, když si najde k snědku červíka. Víím i to, že Zbojníkové oko vyskočilo komínem vysoko, vysokánsko. Jak vyletělo komínem, letěl právě kolem náš křivozobý pták, chytl ho a spolkl.“

Půlčlověk pocítil v srdci, že všechno, co ta rybka povídá, je pravda. „Jen mi ještě řekni, má zlatá rybičko, jak se dostanu k tomu oku.“

„Náš král, ta velká ryba, tě musí přenést na druhou stranu.“

A ten král, ta velká ryba, už připlaval ke břehu moře, rozevřel tlamu – měl tak velkou pusku, že by do ní bylo vjelo dvanáct párů koní i s vozy.

Zlatá ryba povídá Půlčlověku: „Vidím, že mi nevěříš, ale jiné cesty není, než že se dáš spolknout naším králem a on tě převezve ve svém břiše.“

Velká ryba se ozvala: „Neboj se, synku, nic se ti nestane, jen vstup směle do mého břicha. Zlatá rybička tě doprovodí, aby ses nebál. Řekne ti, co máš dělat dál.“

Půlčlověk se podíval na svůj devíticentový kyj. Jestlipak ho velká ryba uveze?

„Nedělej si starosti,“ řekl rybí král. „I ten tvůj kyj uvezu. Jenom už pojď, pospěš si, ať tě můžu spolknout.“

Půlčlověk vzal kyj a vlezl rybě do břicha. Zlatá rybička za ním. Když už byli v břiše, strhla se taková vichřice, taková bouřka, že kdyby velká ryba nebyla zavřela tlamu, Půlčlověk by se byl utopil. Tak vysoké vlny se zdvihly, že se veškerá souš zalila vodou. Rybí král se spustil hluboko ke dnu, aby jím ty vlny tak neházely.

V rybím břiše bylo jako v pokojíčku, a ta ryba plula pod vodou tak krásně, že Půlčlověk ani necítil, jedou-li, či ne. Akorát měl velký hlad, už nevěděl, co si hlady počít.

Zlatá rybička hledí na Půlčlověka a povídá: „Musíš to vydržet, nedá se nic dělat. Pospí si, na hlad zapomeň.“ Jak dříve Romové – když neměli co jíst, spali a na hlad aspoň trochu zapomněli.

Půlčlověk usnul. Spal tři dny a tři noci. Probudil se a co vidí, před sebou má všelijaká jídla a pití! Jen zíral! V rybím břiše! „Ani nevím, jak dlouho jsem spal.“

„Pal oda ma phuč, ča samo peršo cha the pij. Me tuke dava godi, sar dijader,“ phenda e sovniku mačhori.

O Jepaš Manuš chałas čalilas, avka e sovniku mačhori chudłas te vakere: „Akana man lačhes šun. Adadives kijarači avaha kije šuki phuv. Ałe odoj tut užarel baro phujipen, bari phari buti. Pre tute odoj imar užaren igen but stvori, šarkaņa. Kamen tut pal kada svetos te chal. Jon ehin savore le Jepaše Harnađiskere slugadža. Tu tut lenca mareha trin d'ives trin raťa. Ałe mek šun! Sar avaha kije šuki phuv, o moros čhordola pal savore seri, avena o bare vlni, kamena tut te taslarel. Tu ma dara nič, sar dikheha, hoj tuha ehin bibacht, čhiv angle tute la čiriklakere trin kale pora. Ča trin. O aver tuke garuv. O paņi našlola. Aver godi tut imar našti dav. Ałe o banganakheskero čiriklo tuke avela pre bari pomoca.“

Ajci, so e sovniku mači dovakerdas, avle kije šuki phuv. O baro mačo phuterdas o muj, o Jepaš Manuš chudņas o buzogaņis a chuťlas avri pro hedos. Ajci so chuťlas pro hedos, o bare vlni andal o moros čhordile avri, bari hermavica avłas, baro brišind chudľa te del u o perumi marnas. Andal o moros avenas avri o mače, o krokodila, džungale alati, sa so ehas andro paņi. The pre šuki phuv užarenas všelijaka džvirini, orijaša, šarkaņa u savore kamenas le Jepaše Manušes te chal.

O Jepaš Manuš dikhel, o bare vlni pes učones hazdenas, sa pre leste kamenas te perel. Chudłas te chuťkerel than thanestar, le buzogaņiha pašal peste marelas, ałe so, o paņi pre leste furt džalas.

„Mročho,“ šunel paš o kan, „andre žeba tut hin eņa kale pora! Le avri ča trin, čhiv len angle tute!“ O jepaš čirikloro leske phenel.

„Paľikerav tuke, čirikloreja, bisterdom pro kale pora!“ Ilas andal e žeba o trin pora, čhidłas len kijo paņi. O paņi mindar našlilas the le džungale mačhenca, krokodilenca. No ałe o džvirini, so ehas pre šuki phuv, pre leste furt džanas. Trin d'ives trin raťa pes marelas le Harnađiskere slugadženca, niž savoren na thodas kije phuv. Sar les imar na has kaha pes te marel, bešťas peske pro buzogaņis, zuņimen, khino, bokhalo, sa leskeri zor andre leste čhindilas. So som akana te kerel andre kada nadžanlo svetos?

„O Del ehin tuha,“ phenel leske andro kan o jepaš čiriklo. „Pašľuv tuke, khiņuv tuke avri.“

Ałe so dikhel, so na, igen baro čiriklo učones upral leste hurņisalol. O Jepaš Manuš chuťel upre, lel o buzogaņis andro vast. Ałe o jepaš čiriklo leske phenel: „Ma dara! Oda ehin o banganakheskero čiriklo, so le Jepaše Harnađiskeri jakh nakhađa. Mi rakhel tut o Del leske te ubľižines!“

O Jepaš Manuš pale peske bešťas pro buzogaņis, o baro čiriklo pes mukłas tele paš leste. „Lačho d'ives mi del tut o Del, Jepaše Manušēja. So des avri o jakha pre mande? Mange

„Na to se neptej, napřed se najez a napij. Já ti pak poradím, co máš dělat dál,“ řekla zlatá rybička.

Půlčlověk se dosyta najedl a zlatá rybička začala povídat: „Teď mě dobře poslouchej. Dnes večer dorazíme k pevnině. Ale tam tě čekají velké nesnáze, ohromně těžká práce. Čekají na tebe příšery a draci. Chtějí tě sprovodit ze světa. Všechno to jsou Půlzbojníkoví vojáci. Budeš se s nima bít tři dny a tři noci. Ale ještě tohle si poslechni! Až se budeme blížit k pevnině, moře se rozleje do všech stran, přivalí se velké vlny a budou tě chtít utopit. Ty se neboj, až uvidíš, že je s tebou zle, hod' před sebe tři černá pera té ptačice. Jenom tři. Ostatní si schovej. Voda zmizí. Dál ti už radit nemůžu. Ale na pomoc ti přijde křivozobý pták.“

Sotva zlatá rybka domluvila, přiblížili se k pevnině. Velká ryba otevřela tlamu, Půlčlověk vzal kyj a vyskočil ven na kopec. Sotva vyskočil na kopec, přivalily se velké vlny, strhla se bouřka, liják, hromobití. Z moře vylézaly ryby, krokodýli, ohavné vodní obludy. I na souši ho čekala všelijaká zvířata, obři, draci, a všichni chtěli Půlčlověka sežrat.

Půlčlověk kouká, jak se zdvíhají vlny, útočí na něj. Začal skákat z místa na místo, rozháněl se kyjem, ale voda se na něj hrnula dál.

„Synku,“ slyší u ucha, „v kapse máš devět černých per! Vem tři, hod' je před sebe,“ povídá mu půlptáček.

„Děkuju ti, ptáčínku, já na ta pera zapomněl!“ Vytáhl z kapsy tři pera a hodil je směrem k vodě. Voda okamžitě zmizela i se všemi ohavnými rybami a krokodýly. Ale ta zvířata, co byla na souši, na něj pořád útočila. Tři dny a tři noci bojoval se Zbojníkovými vojáky, než je všechny složil k zemi. A když už se neměl s kým bít, posadil se na kyj, unavený, vysílený, hladový, veškerá jeho síla ochabla. Co si teď počnu v tom neznámém světě?

„Bůh je při tobě,“ povídá mu do ucha půlptáček. „Lehni si a odpočín si.“

Ale co nevidí, vysoko nad ním se vznáší velký pták. Půlčlověk vyskočí, popadne kyj. Ale půlptáček povídá: „Neboj se, to je křivozobý pták, který spolkl Zbojníkovu oko. Chraň Bože, abys mu ublížil!“

Půlčlověk si opět sedl na kyj a ten velký pták se spustil vedle něj. „Bůh ti dej dobrý den, Půlčlověče, co na mě tak civíš? Jmenuju se Křivozobec, vem si tenhe koš, přinesl jsem ti jídlo. Jen se pořádně najez.“

bučhol Bangebangenakheskero, le kada khudo, kada košos, kadi sevli, andom tuke chaben. Ča cha, čaluv.“

O Jepaš Manuš čala pijla čaliła, a le na likerlas avri sovibnastar, o soviben les cirdlas tele. Zasuta. Bisterdas pre savoreste, a ni le Bangenakheskereske na palikerda, zorales zasuta.

Sovelas trin rata trin dives. Pro trito dives uštila mek angloda, sar o kham avlas avri. Dikhel, pašal peste, so dikhel, mule džvirinen, so len andre koda ratvalo mariben murdardas.

Mindar tosarastar ehas šukar dives. Pal o hedos avelas avri o kham, ča e loki balvajori čepo phurdelas. O jepaš čirikloro beštas paš leste. „Lačo dives, mročo, sar suťal?“

„Mi del o Del the tuke, čirikleja, a ni na džnavas, kaj sal adaj.“

„Našti tut adaj muklom korkores ande kada baro nadžanlo svetos. Ko džanel, so tut adaj užarel!“

„Jaj, dindardones me sovavas! Keci sovavas, phen ča mange, mro phraloro?“

„Trin dives trin rata sovehas.“

O Jepaš Manuš andre bari choľi chuťlas opre, hazdľas o buzogaňis. „Soske man na ušťadľal upre! Soske man mukľal ajci te sovel!“

„Vaš ajci buťi, so tu kerďal, kamplahas tuke jekh kurko te sovel! Bari buťi tut užarel, phari buťi. Kampil tuke zor te kidel.“

O Jepaš Manuš thoďas o buzogaňis tele. „Ma ruš pre mande, na pre tute me choľi chav, pre mande choľi chav, hoj ajci sovavas. Akana mange phen, kaj bešel o Harnad'is.“

O jepaš čiriklo cirdla phari vodi: „Ma sidar, mročo, lokeder dodžaha dureder. Mušines te užarel. Ča cha čaluv, bokhaha tut našti mares le Harnad'iha.“

Jekhvar pes diňa bari balvaj, avel o bangenakheskero čiriklo, pale anel bari sevli chabnaha. „Ča cha, Jepaše Manušeja, phari buťi tut užarel.“

O Jepaš manuš iľa te chal, čalaš čaliľas, phenel: „Palikerav tuke, Bangenakheskero, čak phen mange akana, kaj rakhava le Jepaše Harnad'is.“

„Ma sidar, phraloreja, amen mušinas pes te del godi, so dijader te kerel. Pal le Harnad'iskeri jakh ma dara, hiňi garuďi andre miri džombra. Sar avela oja ora, so kampela, me la tuke čhandava avri. Čak palis šaj dikhes, kaj o Jepaš Harnad'is bešel.“

O Jepaš Manuš chudľas te chuťkerel andre choľi than thanestar, čak sigo sig kamelas te džanel, sava seraha, sava rigaha, save dromeha pes te mukel pal o Harnad'is. A le o čirikle džanenas, hoj oja ora mek na avľas, kaj e jakh avri te čhandel. Mek kampil te džanel, so o Jepaš Manuš kamel te kerel, sar avela kijo Harnad'is. Kampil te užarel, so o Del dela. Savi godi lenge bičhavela. „Ča ma sidar, ma sidar, ma av nervozno!“ čitľarenas o čirikle le Jepaše Manušes. „Dikhľal, hoj o Del sas furt tuha, the mek tuha furt avela.“

Půlčlověk se dosyta najedl a napil, ale přemáhal ho spánek. Usnul. Zapomněl na všechno, ani Křivozobci nepoděkoval a tvrdě usnul.

Spal tři dny a tři noci. Třetího dne se probudil ještě před slunce východem. Kolem sebe vidí mrtvá zvířata, a to jsou ta, která povraždil v tom krvavém boji.

Hned ráno bylo krásné počasí. Zpoza hory vycházelo slunce a vál jen lehký vánek. Půlptáček usedl vedle něj: „Dobré jitro, synku, jak ses vyspal?“

„Dobré jitro, můj ptáčku, ani jsem nevěděl, že jsi tu.“

„Nemohl jsem tě nechat samotného v tom velkém, neznámém světě. Kdoví, co tě tu čeká.“

„Jéje, nějak dlouho jsem spal! Jak dlouho jsem vlastně spal, řekni, ptáčku.“

„Tři dny a tři noci.“

Půlčlověk rozzlobeně vyskočil a zvedl kyj. „Proč jsi mě neprobudil! Proč jsi mě nechal spát?“

„Za tu práci, kterou jsi vykonal, bys měl spát celý týden. A ještě další velká a těžká práce tě čeká. Potřebuješ nabrat síly.“

Půlčlověk položil kyj. „Odpust, ptáčku, já se nezlobím na tebe, zlobím se sám na sebe, že jsem tak dlouho spal. A teď mi řekni, kde bydlí Zbojník.“

Půlptáček si povzdechl. „Nepospíchej, synku – pomalu dojdeš dál. Musíš čekat. Najez se, o hladu nemůžeš se zbojníkem zápasit.“

Tu se strhl vítr a přiletěl křivozobý pták. Opět přinesl koš jídla. „Jen jez, Půlčlověče, těžká práce tě čeká.“

Půlčlověk se najedl a napil a povídá: „Děkuju ti, Křivozobče, jen mi řekni, kde najdu Půlzbojníka.“

„Nepospíchej, bratříčku, musíme se poradit, co dál. A o to Zbojníkové oko si nedělej starosti, mám ho schované v žaludku. Až nadejde správný čas, vyvrhnu ti ho. Pak uvidíš, kde bydlí Půlzbojník.“

Půlčlověk začal v rozčilení poskakovat sem a tam, chtěl se honem dozvědět, na kterou stranu, kterým směrem a kterou cestou se má pustit za Zbojníkem. Ale ptáci věděli, že ta pravá hodina ještě nenastala, aby mu Křivozobec vyvrhl oko. Napřed je přece třeba vědět, jak si má Půlčlověk počínat, až dojde ke Zbojníkovi. Je třeba počkat, až co dá Bůh. Jak jim poradí. „Nepospíchej, nepospíchej, nebuď nervózní,“ uklidňovali ptácci Půlčlověka. „Viděl jsi, že Bůh je pořád s tebou a bude s tebou i nadále.“

Soča o jepaš čiriklo phenda ala lava, hurñisalón ke lende trin holubi. Jekh baro, o duj cikneder, aŕe pre savorende hin sovnakune pora. „Lačo d'ives mi del o Del tumenge, phralale,“ phenen o somnakune holubi.

„Lačo d'ives the tumenge.“

„Šunen, so amen tumenge phenaha,“ phenel o mekbareder holubos.

„Ča imar vaker!“ phenel o Jepaš Manuš.

„Amaro dad sas baro kraŕis. Oda hin koda mačo, so tut preŕigendās andre peskero per. E sovnakuñi mačhori, so delas god'i, hin miri phen. Le Harnad'iskeri daj, e bari džungal'i čirikli amen zaklejindās. Akana amen savore džene mušinas te služinel le Harnad'iske. Aŕe, kanastar tu mardal avri leskeri jakh, o Harnad'is na dikhel, ta amen hurñisal'ilam čoral andal leskero burkos. Sig sig mušinas pale te avel, ča avlām tuke te phenel, so majines te kerel.“

„Phenen ča mange, mire lače holubale, čak sig mange phenen, me pre tumare lava užarav.“

„Le Harnad'is hin mek dešuduj orijaša. Džanen pes te kerel ciknorenge, aŕe dešuduje svetengeri zor hin andre sakoneste. Sar zadžala o kham, avena tut te murdarel. Ma troma te zasovel! Sar dikheha, hoj imar aven, čhiv pašal tute o trin kale pora. Avela andre tute dešutrinesvetengeri zor. Ča akor šaj kheles avri upral lende. Sar kada kereha, amen tut daha dijader god'i.“ O holubi phende, so kamplas, hurñisal'ile het.

O kham zadžal, le Jepaše Manušes cirdel tele o soviben. Sem trin d'ives pes marelas, ajcen alaten murdarđas, ajci droma čhinadās kanastar pes muklas kheral! Paš'ilas tele pre peskero buzogañis.

„Ma sov, mročo, ma sov!“ uštavel les o jepaš čiriklo.

„Muk man, čak čepo mange indraluvava, mindar uštava upre,“ imar o Jepaš Manuš sovel. Aŕe jekhvar e phuv izdrand'ilas, o dešuduj orijaša aven.

„Ma sov! Šunes, imar tiro dživipen pro thavoro figinel!“ O Bangenakheskero les dubindās andro muj. Ča akor o Jepaš Manuš chuřilas upre.

O dešuduj orijaša peren pre leste. Sig sig chmatñindās avri o trin kale pora andal e žeba, čhidās len pašal peste. Avilas andre leste dešutrinesvetengeri zor. Chudlas o buzogañis, diñas le orijašen te marel. Pale pes lenca marelas trin d'ives trin raťa. Imar andre leste e zor čhindolas, aŕe o čirikle les furt kerenas upre, anenas pañi, čvirkinenas pre leste, kaj les te džidaren upre. Pre šartar d'ives ačhile savore dešuduj orijaša murdarde.

„No šun, Jepaše Manušeja, mek tuke našči te khiños avri! Mek tut užarel o Harnad'is. Ča cha tuke, čaluv, avka pal leste šaj džas.“ Oda o holubi leske vakerenas.

Sar chaŕas čal'ilas, o holubi les den dijader god'i. „Akana tut užaren dešuduj trinešerengere šarkaña paš o baro thulo burkoskero muros. Mušines o thulo muros te premarel a le

Sotva půlptáček pronesl tato slova, přilétli k nim tři holubi. Jeden velký a dva menší, ale všichni měli zlaté peří. „Bůh vám dej dobrý den, bratři,“ povídají holubi.

„Dobrý den i vám.“

„Poslyšte, co vám povím,“ říká ten největší holub.

„Jen už mluv!“ říká Půlčlověk.

„Náš otec byl veliký král. Je to ta ryba, která tě přenesla ve svém břiše. Zlatá rybka, co ti radila, je moje sestra. Zbojníková matka, ta ohavná velká ptačice nás zaklela. A my všichni teď musíme sloužit zbojníkovi. Ale jak jsi mu vyrazil oko, Půlzbojník už nevidí, a my jsme potají vyletěli z jeho hradu. Rychle se musíme vrátit, přišli jsme ti jen říct, co máš dělat dál.“

„Řekněte mi to, prosím vás, mí zlatí holoubci, jen mi to rychle řekněte, čekám na vaše slova.“

Zbojník má dvanáct obrů. Dovedou se udělat malilinkými, ale každý z nich má sílu dvanácti světů. Jakmile zajde slunce, přijdou tě zabít. Nesmíš usnout! Až uvidíš, že se blíží, rozhod' tři černá pera. Vejde do tebe síla třinácti světů. Teprve tehdy budeš s to nad nimi zvítězit. Až tohle vykonáš, poradíme ti, co dál.“ Holubi řekli, co bylo třeba a odletěli.

Slunce zachází a Půlčlověka přemáhá spánek. Vždyť tři dny bojoval, tolik nestvůr pobil, tolik cest prochodil od té doby, co se vydal z domova! A tak ulehl na svůj kyj.

„Nespi, synku, nespi,“ budí ho půlptáček.

„Nech mě, jenom trochu si zdřímnu a hned vstanu,“ a Půlčlověk už spí. Ale najednou se zatřásla země, přichází dvanáct obrů.

„Nespi! Slyšíš, tvůj život visí na tenké nitce!“ Křivozobec ho klove do obličeje. Teprve teď Půlčlověk vyskočil.

I zaútočí na něj dvanáct obrů. Chmátl po třech černých perech, vytáhl je z kapsy, rozhodil je kolem sebe. Vešla do něj síla třinácti světů. Popadl kyj a pustil se do obrů. Opět s nimi zápasil tři dny a tři noci. Ubývalo mu sil, ale ptáčci ho neustále povzbuzovali, nosili vodu, stříkali na něj vodu, aby ho osvěžili. Čtvrtého dne byli všichni obři mrtví.

„No poslyš, Půlčlověče, ještě nesmíš odpočívat. Ještě na tě čeká Zbojník. Jen se pořádně najež a pak se za ním můžeš vypravit.“ Takto k němu mluvili holoubci.

Když se dosyta najedl, holubi mu dali další radu. „Teď na tě čeká dvanáct tříhlavých dračků u silné hradní zdi. Musíš tu silnou zeď prorazit a draky zabít. Na druhé straně zdi je velký

šarkažen te murdarel. Pre aver sera le muroske hin baro košos, bari sevli, andre hin garudo jandro. Ma bister o jandro te lel. O Harnad'is tut šunela, a'e na dikhela tut. Kamela tut te vilinel le gveroha. Ma užar nič, čhiv pre leste o jandro. Dikh, kaj mištes te talines. Sar leske talineha andro jilo, o Harnad'is pes rozdzala pre ko'imaža.“

„Palikerav tumenge, phralale, vaš tumare sovnakune lava. Ča mange phenen, sar rakhava o drom kijo Harnad'is?“

„Bisterdal pre leskeri jakh?“ phenel o Bangenakheskero čiriklo. „Akana imar avlas oja ora, so me tuke šaj čhandav avri le Harnad'iskeri jakh andal miri džombra.“

Sas imar kijo šov ori, sar le Bangenakheskero čhandlas le Jepaše Manušeske avri le Harnad'iskeri jakh. Jov la thodas kija peskeri jekh jakh, dikhel baro, učo thulo muros. So trival chuflas, imar ehas paš o muros. Pre aver sera le muroske šunel, sar o dešuduj šarkaža keren bari čingar, andre bari cho'li e jag čhungaren, hoj ko len uštavel andal o sovi-ben.

O Jepaš Manuš sar marel ta marel, až premardas bari chev andro muros. O šarkaža jekh pal aver pes ispiden perdal e chev. Pr'oda imar o Jepaš užarel, soča sikhade o šere, savore šere mardas tele le buzogañiha. Zuñimen, khino čhind'ilas pre phuv, bares pes leske kamel te sovel. A'e hurñisalol ke leste o bangenakheskero čiriklo. „Bari buti kerdal,“ phenel leske, „a'e mek pre tute užarel o Harnad'is. O holubocis tuke sikhavela o drom.“

Na sas kana, imar o holubocis avel, phenel: „Av pal ma.“

O Jepaš Manuš čhidas o buzogañis pro phiko, pregejlas perdal e chev andre bar, odoj les imar užarenas ostatna duj holubički. Sigo sig kamel pal lende te džal.

„Jepaše Manušaja, kaj o jandro, so kamlal te lel tel o muros andal e sevli?“

„Jaj, mre kedvešna holubički, maj bistedomas!“ Mindar i'la o jandro andal e sevli, baro pharo ehas, hoj dešuduj murša les na vazdlehas, čak jov les šaj hazd'las, bo les sas dešutrine-svetengeri zor. O holubički les dine te pijel zora'li mol, lidžan les andro burkos. Sikhade leske, kaj o Harnad'is pašlol.

O Jepaš Manuš džal andre leskeri cimra, phenel: „Doavlas tiri ora, Harnad'iña! Imar dost chalal nipos pal o duj sveti. Buter pal e želeno čar na phireha!“

O Harnad'is thodas ajso asaben, hoj o burkos izdrañolas. „Dži adad'ives tiri zumin chahas tu, a'e adad'ivesestar tiri zumin chava me!“ Chuťel pal hados tele, kamel te vazdel o gveros, a'e o Jepaš Manuš leske čhindas avri o gveros andal o vast.

„No, Harnad'ina, phen so kames so žadines, niž lava tiro meriben.“

O Harnad'is džanlas, hoj imar hin le Jepaše Manušeske andro vast. „Mi mange anen oja mol, so hiñi andrephand'li andro paluno kher.“ O Jepaš Manuš ehas lačhejileskero, phen-dā, mi le Harnad'iske anen leskeri mol. Ande leske bočka mol, pijlas sa avri, avka o Jepaš Ma-

koš, velká košatina, a v té je schované vejce. Nezapomeň to vejce sebrat. Zbojník tě uslyší, ale nebude tě vidět. Bude tě chtít zastřelit kvérem. Na nic nečekej a hod' po něm to vejce. Koukej, aby ses střelil. Jakmile ho trefíš do srdce, Zbojník se rozteče na kolomaz.“

„Děkuju vám, bratři, za vaše zlatá slova. Jenom mi ještě řekněte, jak najdu cestu ke Zbojníkovi.“

„Zapomněl jsi na jeho oko?“ povídá Křivozubec. „Nadešla hodina, kdy už ti můžu Zbojníkovu oko vyvrhnout ze žaludku.“

Šlo na šestou hodinu a Křivozubec vyvrhl Půlčlověku Zbojníkovu oko. Ten si ho přiložil ke svému jedinému oku a uviděl vysokou, silnou zeď. Sotva třikrát skočil, byl u zdi. Na druhé straně zdi vyvádí dvanáct draků, samou zuřivostí chrlí oheň, kdo je to budí ze spaní!

Půlčlověk tluče a tluče, až provazil velkou díru ve zdi. Draci se jeden po druhém derou tou dírou ven. A to už Půlčlověk čeká! Sotva vystrčili hlavy, všechny je urazil kyjem. Vysílený, unavený klesl na zem a strašně se mu chce spát. Ale přiletí k němu křivozubý pták. „Vykonal jsi velkou práci,“ povídá, „ale ještě na tě čeká Zbojník. Holoubci ti ukážou cestu.“

V okamžení přiletí holoubek a povídá: „Pojď za mnou.“

Půlčlověk si hodil na rameno kyj, prošel dírou ve zdi a tam už na něj čekali další holubičky. Rychle se chce pustit za nimi.

„Půlčlověče, a kde máš to vejce, cos měl vzít z koše u zdi?“

„Ach, moje zlaté holubičky, málem jsem zapomněl!“ Hned vzal vejce z košiny, bylo ohromně těžké, tak těžké, že by ho dvanáct chlapů neuzvedlo. Ale on ho uzvedl, protože v něm byla síla třinácti světů. Holubičky mu dali napít posilujícího vína a vedou ho do zámku. Ukázali mu, kde leží Zbojník.

Půlčlověk vejde do jeho komnaty a povídá: „Nadešla tvá hodina, Zbojníku! Už jsi se dost nažral lidí z obou dvou světů. Více už po zelené trávě chodit nebudeš.“

Zbojník se dal do takového smíchu, že se až hrad otřásal. „Dodneška jsi jedl svou polívku ty, ale ode dneška budu tvou polívku jíst já.“ Seskočil z postele, chce zdvihnout kvér, ale Půlčlověk mu vyrazil kvér z ruky.

„No, Zbojníku, řekni, co si přeješ, co si žádáš před tím, než ti seberu život?“

Zbojník už věděl, že ho má Půlčlověk v moci. „Ať mi přinesou víno, které je zavřené v zadním pokoji.“ Půlčlověk byl dobrosrdečný, řekl, ať zbojníkovi přinesou jeho víno. Přinesli mu sud vína, on ho vypil a Půlčlověk ho střelil vejcem do srdce. Půlčlověk se roztekl na kolomaz. Jen černá smůla z něj vytekla na zem.

nuš leske viľindas o jandro andro jilo. O Jepaš Harnad'is pes rozgejlas pre kolimaža. Čak e kali ricin čuľalas pre phuv.

O holubocis phenel: „Jepaš Manušeja, ehin tut mek trin kale pora. Cirde tut upre pre kaja mekučeder turňa, čhiv o pora, mi rozphurdel len e balvaj.“

O Jepaš Manuš na džanelas, s'oda džan'ol, aľe na phučlas nič, ča šundās le holubocis. Cirdlas pes upre pre kaja mekučeder turňa, čhidās o pora la balvajaha. Soča kada kerdās, pal savore seri obdžidonas o manuša. „Viva, viva amare kraliske!“ vičinenas savore džene.

O Jepaš Manuš na džanel, s'oda pes ačhel. Kaj hin o kral'is? Dikhel pašal peste, paš leste terdon pro khoča duj princezni the jekh princos. „Viva! Viva!“ vičinen. „Pal'ikeras tuke, kralina, hoj amen mentindal avri, amare dades, amara da, amaro moros, amaro them. Na prinđzares amen? Amen sam ola holubkici, so tut lidžanas kole bare, phare dromeha.“

O Jepaš Manuš dikhel, hoj the o jepaš čiriklo the o Bangenakheskero hurňisaľile paš leste. O jepaš čirilo phenel: „Mro čhavoro, čhin mange tele mro šeroro, mre rateha tut pomakh, le andal mande mro jepaš jiloro u nakhav les. Aľe sidar, bo avla nasig!“

O Jepaš Manuš terdol sar mulo. „Ma kam mandar kajso vecos! Sar me šaj tut murdarav!“

O Bangenakheskero phenel: „Ma užar, ker, so tuke has phendo! Sidar!“

O Jepaš Manuš dikhel, hoj imar o kham pal o heđos pes sikhavel, lel o charo, so leske podiñas o princos, čhindās le jepaše čirikloreske tele o šeroro, pre burňik leske čuľal o rat, pomakhľa pes le rateha, iľas andal leste leskero jepaš jiloro, nakhadaš les tele.

O Jepaš Manuš rovel sar rovel, hoj le čiriklores murdardās, aňi na dikhel, hoj imar nane jepaš manuš, hoj lestar ačhiľas šukar vitezis, šukar terno princos. Imar les hin duj jakha, duj vasta, duj čanga. Paš leste terdol o phuro kral'is.

„Prinđzares man, mro čhavoro? Me som tiro dad, o bangenakheskero čiriklo. E jepaš čirikl'i ehas tiri dajori.“

„Miri dajori hiňi čori Romňi, so man delas duvar eľta berš peskeri kol'in te pijel!“ phenel o Jepaš Manuš andre baro diliňipen. „Miro dad hin o phuro čoro Rom, so labarelas o angar andro veš.“

„Čačo hin tut, mro čhavoro, aľe jon ehas tiri daj tiro dad andre kada svetos. Amen samas tiro dad the tiri daj andre aver svetos, so sas angl'oda, niž les o Jepaš Harnad'is našadaš.“

O Jepaš Manuš – oda prasado nav pre leste imar ačhiľa, hijaba kaj imar jepaš manuš na sas, has baro šukar murš – mek peske na sthovkerdās savoro andro šero, mek na achaliľas avri, so pes ačhel, imar odarig, kaj has o baro paňi, avenas aver krala, aver kralovni, aver princi, the aver šukar princezňi. Savore vičinen viva, viva, maren andro vasta, thoven bare aplauzi.

„Me som o mačo, so tut preľigendās perdal o moros,“ phenel jekh kral'is.

Holoubek povídá: „Půlčlovče, máš ještě tři černá pera. Vyšplhej se na tu nejvyšší věž a rozhod' pera po větru.“

Půlčlověk nevěděl, co to má znamenat, ale na nic se neptal a poslechl holoubka. Vyšplhal se na tu nejvyšší věž a rozhodil pera po větru. Jakmile to udělal, všude kolem ožívali lidé. „Vivat! Vivat! Ať žije náš král!“ volali všichni.

Půlčlověk nevěděl, co se to děje. Kde je jaký král? Rozhlíží se, kouká, u nohou mu klečí dvě princezny a jeden princ. „Vivat! Vivat!“ volají. „Děkujeme ti, králi, že jsi nás vysvobodil, našeho otce, naši matku, naše moře, naši zem. Nepoznáváš nás? Jsme ti holoubci, co tě vedli tou dlouhou, svízelnou cestou.“

Půlčlověk vidí, že k němu přiletěl i půlptáček a Křivozubec. Půlptáček povídá: „Synáčku, usekni mi hlavu, potři se mou krví, vyjmi ze mě mé púlsrdíčko a spolkní ho. Ale pospěš si, aby nebylo pozdě.“

Půlčlověk tu stojí jak mrtvý. „Takovou věc na mně nechtěj! Jak bych tě mohl zabít!“

Křivozubec povídá: „Nečekej a udělej, co ti bylo řečeno. Pospěš si.“

Půlčlověk kouká, že už se slunce ukazuje za horou, vezme meč, který mu podal princ, usekl ptáčkovi hlavu, po dlani mu teče krev, pomazal se krví, vyňal z ptáčka jeho púlsrdce a spolkl ho.

Půlčlověk pláče a pláče, že ptáčka zabil a přitom ani nevidí, že už není půlčlověk, že se z něj stal krásný hrdina, krásný mladý princ. Už má dvě oči, dvě ruce, dvě nohy. Vedle něho stojí starý král.

„Poznáváš mě, můj synáčku? Já jsem tvůj otec, ten křivozubý pták. A půlptáček, to byla tvá maminka.“

„Moje maminka je stará Romka, která mě dvakrát sedum let kojila ze svého prsu,“ povídá Půlčlověk v rozpacích. „Můj otec je starý, ubohý Rom, co páčil v lese uhlí.“

„Máš pravdu, synku, ale to byli tví rodiče na tomhle světě. My byli tví rodiče v jiném světě, který tu byl před tím, než ho Půlzbojník zničil.“

Půlčlověk – ta přezdívka mu už zůstala, třebaže teď už půl člověka nebyl, nýbrž krásný chlapík – si ještě všechno nestačil srovnat v hlavě, ještě nepochopil, co se děje, a už přicházejí další králové a královny, princové a princezny odtamtud, kde bylo moře. Všichni volají vivat! tleskají, ohromný aplaus.

„Já jsem ta ryba, co tě převezla přes moře,“ povídá jeden král.

„Me ča kamav te džanel, kaj hin oja sovnakuñi mačhori, so mange sikhavelas o drom,“ phenel o vitejzis. „Bo joj mange pejlas andro jilo.“

„Ak hiñi, ča dikh!“

O čhavo dikhel, angle leste terdol ajsi šukar princezña, hoj andro kham šaj dikhes, pre late na, te na korasałos, savi hiñi šukar. O kralis, so sas o baro mačho, phenel: „Joj hiñi miri mekterneder čaj. Adađivesestar hiñi tiri. Te kames, mindar keraha bijav.“

No chistinen, richtinen o bijav, akharde bare lavutaren romanen, chabena, pijibena – ałe o čhavo na lošaňol, na khelel, na giłavel.

„So tuha, Jepaše Manušeja, savo pharipen hin tut pro jilo?“ phučel lestar o kralis, leskero sastro, so hin te avel.

„Mek mange kempel te del pale ole manušenje, so kija mande sas lačhe, oda, so lenge kamav. Le hartaske, so vaš mange kerđas o buzogañis, the leskere tovarišenge, le karčmariske, so man pal tumende bičhadas, le furmaňenge, so lendar iłom o provijantos, the ole furmaňenge, so lendar iłom o trasta perdal miro buzogañis.“ O Jepaš Manuš cirdłas phari vodi. „Mekbareder pharipen man hin pro jilo, hoj na džanav, či miri romañi dajori miro romano dadoro mek dživen.“

O kralis mindar diñas te astarel trin pari grajen: „Čak dža pal tiri daj pal tiro dad, an ča len pro bijav!“ Palis mek bičhadas o kralis bute solgalen pal o hartas, pal karčmaris, pal savore furmaña the kočiša. Čak mi aven pro bijav.

Pro trito đives avła e koča le trine pari grajenca andre oda them, kaj bešelas o phuro Rom the leskeri romñi. Na paťanas peskere jakhenge, hoj k’oda ke lende avel, savo baro kralis.

„Mro kedvešno ľubo dad, mri kedvešno ľubo dajori, tumen man na prindžaren? Oda som me, tumaro Jepaš Manušoro. Mri dajori, oda som me, tiro jepaš čhavoro, so les eña berš dehas tiro koľin te pijel.“

„Jaj, mro ľubo Jepaš Čhavoro, mindar tut prindžardom! Ałe so pes tuha ačhiła, phen, vaker, sar oda, hoj sal ajs o baro vitejzis,“ e daj chudłas te rovel andro baro radišagos, andre bari loš.

O vitejzis, o Jepaš Manuš, lenge savore vakerđas. „Ałe sidaren, bo hin miro bijav, te na avas nasig!“ Thodas la da le dades te bešel andre koča u gejele pre leskero bijav. Chanas, pijenas, savore ehas bachtale. A te na mule, dži adađives dživen andro baro radišagos.

„Já bych rád věděl, kde je ta zlatá rybička, co mi ukazovala cestu,“ povídá hrdina. „Protože ta mi padla do srdce.“

„Tady je, hele.“

Chlapec kouká, před ním stojí krásná princezna, tak krásná, že do slunce můžeš hledět, ale na ni ne, abys neoslepl. Král, co byl dříve rybou, povídá: „To je moje nejmladší dcera. Ode dneška je tvoje. Chceš-li, okamžitě uspořádáme svatbu.“

No chystají, rychtují svatbu, pozvali významné romské hudebníky, jídlo, pití – ale chlapec se neraduje, netancuje, nezpívá.

„Co je s tebou, Půlčlovče, co trápí tvé srdce?“ ptá se ho král, jeho nastávající tchán.

„Já ještě musím splatit dluh lidem, kteří ke mně byli dobří. Kováři, který pro mě ukoval kyj, a jeho tovaryšům, krčmářovi, který mě za vámi poslal, formanům, kterým jsem sebral provijant a i těm formanům, kterým jsem vzal železo na svůj kyj.“ Půlčlověk si povzdechl. „Nejvíc mé srdce tíží to, že nevím, jestli má romská matička a můj romský tatíček ještě žijí.“

Král dal okamžitě zapřáhnout tři páry koní. „Jen jdi za svým otcem a za svou matkou a přiveď je na svatbu.“ A pak poslal král spoustu sluhů za kovářem, za krčmářem a za všemi formany a kočími. Jen ať přijdou na svatbu.

Třetího dne dorazil kočár tažený třemi páry koní do země, kde bydlel starý Rom se svou ženou. Nevěřili vlastním očím, kdo že to k nim jede, jaký to vznešený král.

„Můj drahý, milý tatíčku, má drahá, milá matičko, vy mě nepoznáváte? Já jsem váš Půlčlovíček. Mamičko moje, to jsem já, tvé půlděťátko, které jsi devět let kojila.“

„Ach ty moje milé Půlděťátko, já tě okamžitě poznala! Ale co se to s tebou stalo, povídej, mluv, jak to, že jsi takový hrdina?“ A matka se samým štěstím, samou radostí rozplakala.

Hrdina Půlčlověk jim všechno vyprávěl. „Ale pospěšte si, protože se žením, ať nepříjdeme pozdě.“ Posadil rodiče do kočáru a jeli na jeho svatbu. Jedli, pili a všichni byli šťastní. A jestli neumřeli, žijou dodnes v samé radosti.

Přeložila Milena Hübschmannová

Romano džaniben – Ňilaj 2007
Časopis romistických studií

Časopis vychází díky finanční podpoře Ministerstva kultury České republiky.

Toto číslo je výstupem z výzkumného záměru č. MSM 0021620825 realizovaného na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy v Praze.

Toto číslo časopisu vyšlo za finanční podpory České rady pro oběti nacismu.

Projekt je financován za finanční podpory Nadace Arbor Vitae.

Projekt byl podpořen z prostředků Nadačního fondu obětem holocaustu.

Vydává Romano džaniben
Ondříčkova 33, 130 00 Praha 3
tel.: 222 715 947, e-mail: dzaniben@email.cz, www.dzaniben.cz
bankovní spojení: 161582339/0300

Šéfredaktor: Peter Wagner
Výkonné redaktorky: Lada Viková a Helena Sadílková
Technická redaktorka: Eva Zdařilová
Recenzovali: doc. PhDr. Jiří Nekvapil, CSc.
a Ass. Prof. Mag. Dr. Dieter Halwachs
Sazba: Petr Teichmann
Tisk: PBtisk, Příbram

Produkcí zajiřtjuje nakladatelství G plus G, s.r.o.,
Plavecká 14, 128 00 Praha 2
tel: 222 588 001, e-mail: gplusg@gplusg.cz, www.gplusg.cz

Náklad: 600 ks
Doporučená cena: 160 Kč
Roční předplatné: 320 Kč (včetně pořtovného a balného)

ISSN 1210-8545
Evidenční číslo podle tiskového zákona: MK ČR E 6882

Nevyřádané rukopisy a fotografie se nevracejí. Obsah zveřejněných polemických článků nemusí být totožný se stanoviskem redakce. Podávání novinových zásilek povoleno Ředitelstvím pořt Praha č.j. NP 1360/1994 ze dne 24.6.1994.